

BAIS MEDRASH
BAIS YESHAYA

בית מדרש

בית ישעיה

Sunday Chabura

פורים משולש

האם צריך עשרה

למקרא מגילה

מראה מקומות

א) מגילה ה. אמר רב מגילה בזמנה קורין אותה אפילו ביחיד שלא בזמנה בעשרה אמר רב אסי אמר בין בזמנה בין שלא בזמנה בעשרה. הוה עובדא וחש רב להא דרב אסי. רש"י ורב אסי כתב שאפילו לרב אסי, הדין של עשרה אינו אלא למצוה, אבל אינו מעכב בדיעבד. תוד"ה הוה עובדא מבואר שלרב אסי הדין עשרה, מעכב

ב) טור או"ח סימן תר"צ סעיף י"ח הביא בשם רב עמרם גאון ואביו הרא"ש שלכתחילה צריך להדר אחר י' אבל אם א"א אז קורין ביחיד והב"י שם ד"ה והאין פלוגתא הביא ב' פירושים בפסקו של רב עמרם עיי"ש.

אלא שלגבי קריאה שלא בזמנה הכל מודים שצריך לקרותו בעשרה דוקא

ג) רש"י ה. ד"ה שלא בזמנה כתב "כגון כפרים המקדימין ליום הכניסה אין קורין אותה אלא בעשרה דבעינן פרסומי ניסא". ומשמע מדבריו שדוקא קודם פורים נקראת שלא בזמנה אבל בט"ו שחל בשבת ומקדימין לערב שבת שפיר חשיב בזמנה.

ד) רמב"ם הל' מגילה פ"א ה"ז כתב וז"ל וכל אלו שמקדימין וקוראין קודם י"ד אין קוראין אותה בפחות מעשרה. מבואר מכל זה שבשנה שט"ו שחל בשבת אז יום י"ד חשיב זמנה אפילו לבני כפרים

ה) ב"י שם ד"ה ומה שכתב רבינו הביא בשם הר"ן (וכך הוא בהרבה ראשונים) שבשנה שחל ט"ו בשבת ובני הכפרים קורין ביום י"ד, אז להם חשיב הקריאה כקריאה שלא בזמנה וצריך עשרה

ד) פרי חדש או"ח סימן תר"צ סעיף י"ח ד"ה ודע שפירוש הביא ראוי עצומה לשיטת הר"ן מהא דגמ' שם הק' סתירה בשיטת רב מהא שאמר רב שפורים שחל להיות בשבת ערב שבת זמנם אע"פ שבאמת אינו זמנם. וביאר הגמ' שהוא זמנם לגבי הא שקוראין ביחיד. ודחה הגמ' שלעולם אינו קורא ביחיד, ומה שנקראת זמנם היינו שאין מקדימין ליום הכניסה. ומבואר שבעצם ערב שבת נקרא שלא בזמנם.

ה) משנה ברורה סימן תר"צ ס"ק ס"א פסק כדברי הפר"ח והוסיף שאם אין לו עשרה אז אין מברכין על הקריאה ועי' שער הציון שם אות נ"ט

ו) חזון איש או"ח סימן קנ"ה אות ב' דחה ראיתו, שלעולם מה דאיתא בגמ' שפורים שחל להיות בשבת, ערב שבת נקרא שלא בזמנו, היינו היכא שי"ד חל בשבת ונמצא שערב שבת הוא יום י"ג אבל היכא שיום ט"ו חל בשבת אז שפיר חשיב ערב שבת זמנו כיון שהוא יום י"ד שהוא יום פורים של פרוזים

ז) שלמת חיים (לרב יוסף חיים זונענפעלד זצ"ל) סימן שע"א ושע"ב כתב שמנהג ירושלים הוא לקרות בברכה דלא כהמשנה ברורה

יח מגילה ב"ד שהוא עיקר זמנה קורין אותה אפילו ביחיד ד"ר"ף. בפרק קמח דמגילה (ה.) אמר רב מגילה בזמנה קורין אותה ביחיד שלא בזמנה בעשרה ורב אסי אמר בין בזמנה בין שלא בזמנה קורא אותה בעשרה הוה עובדא ומש לה רב לרב אסי: והאי פלוגתא דרב ורב אסי איכא לפרושי דלכתחלה היא אבל בפרושי מודה רב אסי דינא. ואפשר לפרושי דדיעבד פליגי אבל לכתחלה מודה רב דבעשרה. ואפשר דכתרווייהו פליגי דרב אפילו לכתחלה ביחיד

יח מגילה בזמנה שהוא בארבעה עשר שהוא עיקר זמנה קורין אותה אפילו ביחיד לר"ף. ורבינו תם כתב אפילו לחזר אחר עשרה אין צריך אלא לכתחלה קורין אותה ביחיד.

מגילה בזמנה וכו'. פרק קמח דמגילה ריש דף ה' אמר רב מגילה בזמנה קורין אותה אפילו ביחיד שלא בזמנה בעשרה רב אסי אמר בין בזמנה בין שלא בזמנה בעשרה הוה עובדא ומש ליה רב להא דרב אסי ופירש רש"י בזמנה ב"ד מתוך שהיא חובה ב' ציטוט על כל יחיד ויחיד קורין אותה אפילו ביחיד דהכל קורין בו ואיכא פרוסום נס שלא בזמנה כגון כפרים המקדימין ליום הכניסה אין קורין אותה אלא בעשרה דנעיין פרוסומי ניסא ורב אסי אמר בין בזמנה ובין

ולרב אסי דדיעבד נמי לא ינא. ורבינו תם פירש דכתרווייהו פליגי דרב אפילו לכתחלה ביחיד ולרב אסי דדיעבד נמי לא ינא ואף על גב דחש ליה רב לרב אסי פסק כרב משום דקאי רבי יוחנן כוותיה דאמר בפרק שני (י"ט:) גבי קורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא ינא לא אמרו אלא בנצור אלמא דקורין ביחיד ורב עמרם היה אפשר לומר דמפרש פלוגתייהו דדיעבד אבל לכתחלה מודה רב דלריך לחזר אחר עשרה ופסק כרב משום דקאי רבי יוחנן כוותיה כמו שכתבתי או אפשר דרב עמרם מפרש פלוגתייהו בלכתחלה אבל דדיעבד מודה רב אסי דינא ומדחש ליה רב לרב אסי אלמא הלכתא כוותיה ולא חיישינן לרבי יוחנן דה"ל חד לגבי חרי וכן כתב הרא"ש (סי' ו) לדעת רב עמרם וזה לשונו בסדר רב עמרם פסק כרב אסי מדחש ליה רב לרב אסי וכן מסתבר והא דרבי יוחנן אינה ראייה דאף לרב אסי קריאה ביחיד כדפירש רש"י (ה. ד"ה ורב אסי) דמזוה לחזר אחר עשרה ואם לא מנא עשרה אינו פטור מקריאתה אלא קורא ביחיד ע"כ. ובעל הלכות גדולות נראה שמפרש דדיעבד פליגי ופסק כרב אסי מדחש לה רב: ורבינו נספיק דברי הר"ף אם דעמו כדעת רבינו תם וכמו שפירש הר"ן (ג. ד"ה אמר) וכיון דפסק כרב אין לריך לחזר אחר עשרה או אם מפרש כפירוש קמח שכתבתי לדעת רב עמרם דדיעבד פליגי אבל לכתחלה מודה רב דלריך לחזר אחר עשרה ולפיכך כתב בתחלה דברי הר"ף סתם כלומר אלו הם דברי הר"ף והם סתומים ואפשר לפרשם כדברי רבינו תם או כדברי רב עמרם לפי הפירוש הא' שפירשתי בו כנ"ל לפרש דברי רבינו ואפשר לומר דפשיטא ליה לפרש דברי הר"ף כדברי רבינו תם והכי קאמר דברי הר"ף הם סתומים ודברי רבינו תם הם מפורשים ובעל הלכות גדולות חולק על פסק זה סבוב דדיעבד פליגי והלכה כרב אסי ורב עמרם סבר כבעל הלכות גדולות נחדא שפוסק הלכה כרב אסי וסבר כפירוש רבינו תם נחדא לכתחלה פליגי ומכל מקום אינו סובר לגמרי כוותיה דרבינו תם סבר דדיעבד נמי פליגי ורב עמרם סבר דדיעבד מודה רב אסי דינא ולשיטה זו אחי ספיר שכתב סגרת רב עמרם אחר סגרת בעל הלכות גדולות וגם מפרש דברי רב עמרם כמו שפירשם הרא"ש ז"ל: וארחות חיים (שם אות נד) כתב הראב"ד הכריע ואמר דלעולם צעין עשרה מיהו במקום שיש לצור שקראוהו בעשרה אם יש שם יחיד או יחידים שלא קראוהו עמהם יוכלו להרוחה ביחיד כיון שהיה צעיר פרוסום דקריאת הנצור עכ"ל ומה שכתב רבינו בזמנה שהוא י"ד שהוא עיקר זמנה. לאו דוקא דהוא הדין לט"ו לבני הכרכים אלא נחדא מינייהו נקט. ושלא בזמנה פירש הר"ן (שם) דהיינו בשל יום י"ד לבני עיריות או ט"ו לבני כרכים להיות בשנת שמקדימין וקורין בערב שנת. כתב המרדכי (סי' תשפ"ג) בשם ר"ג יחיד הקורא את המגילה לא יברך לא לפניה ולא לאחריה דאמר רב אסי מגילה בעשרה וכיון דלריך עשרה יחיד לא מייחב לקרות דהכי מנריך הא הוה ליה מוילא שם שמים לבטלה וכן כתב בארחות חיים (שם) שכן דעת מקלף גאונין ושה"ר"מ כתב שמנריך אפילו ביחיד עכ"ל ומחוך מה שנחבאר ינבאר לך שדעת כל הפוסקים חוץ מבעל הלכות גדולות היפך דעת המרדכי הילכך

שלא בזמנה מזוה לחזר אחר עשרה משום פרוסומי ניסא אבל אי לא אשכח עשרה לא אמר רב אסי דלא ליקרי שאין איסור קריאתה ביחיד אלא מזוה לקרותה בעשרה ומש ליה רב להא דרב אסי וחזר על עשרה וקיבצן עכ"ל רש"י וכן הסכים בעל המאור (ג. ד"ה אמר) והביא ראיה ממה שלא מנו מקרא מגילה עם אותם שהם בעשרה דקתני להו בפרק הקורא המגילה עומד (נ"ג:) אין פורסין על שמע וכו' וכיון דמסכת מגילה קיימין אם איתא דלעיובא צעין עשרה ה"ל למנותה עמהם ואמאי לא איתבין מינה לרב אסי אלא ודאי דלכולי עלמא אם קראה ביחיד ינא וכן משמע הלשון דקאמר קורין אותה בעשרה ולא אמר אין קורין אותה אלא בעשרה שמע מינה דמזוה לכתחלה לאהדורי אבי עשרה אבל אם קראה ביחיד ינא אם כן היכא דלא אשכח צי עשרה קרי לה ביחיד אפילו לכתחלה אבל הר"ף (ג. ד"ה אמר) כתב וזה לשונו ואף על גב דחש ליה רב להא דרב אסי קיימא לן כרב דהא ר' יוחנן קאי כוותיה דאמרין לקמן ריש פרק שני (י"ט:) אמר רבי יוחנן הקורא את המגילה [הכתובה] בין הכתובים לא ינא ולא אמרו אלא בנצור אבל ביחיד ינא ושמעין מינה דקורין אותה ביחיד כרב דאמר בזמנה קורין אותה ביחיד עכ"ל נראה מדבריו דסבירא ליה דלרב אסי אפילו דדיעבד לא ינא דאי דדיעבד ינא אם כן מאי מייחי ראייה מר' יוחנן הא לא קאמר אלא הקורא וכו' דמשמע דיעבד וכן פירש הרמב"ן לדעת הר"ף בספר מלחמותיו (שם) וזה לשונו וסעד לדברי רבינו שאלמלי לא היה רב אסי מחמיר אלא למזוה לאהדורי אבי עשרה על מה חשש רב להא דרב אסי כיון דלא סבירא ליה כוותיה אלא ודאי לדברי רב אסי דיעבד נמי לא ינא ומשום הכי חש ליה רב להחמיר ואלמלא כן הוה אמרי בגמרא מזוה בעשרה אי נמי הוה מפרשי בהדיא לא מנא עשרה קורין אותה ביחיד ומאי דקשה דה"ל למנותה בהדיא דאין פורסין על שמע וכו' מירך דכל אותם דחשיב התם חובה לצור הם ואין עושין אותם אלא אם כן העשרה או רובם מחייבין בדבר כגון שלא שמעו קדיש וברכו אבל במגילה לא צעין עשרה אלא משום פרוסומי ניסא הילכך אפילו בשביל יחיד קורין אותה בעשרה אף על פי שינא הם כיון שהיחיד לא ינא: ובראיה לפע"ד מלשון רב שאמר מגילה בזמנה ביחיד ושלא בזמנה בעשרה לכתחלה קאמר דבזמנה אפילו ביחיד דומיא דשלא בזמנה דכי היכי דהתם בעשרה לכתחלה הכי נמי בזמנה ביחיד לכתחלה ואם כן להר"ף דהלכה כרב אפילו לכתחלה כן היא ההלכה וכך מבואר בדברי הר"ן דאפילו לכתחלה קאמר רב דבזמנה ביחיד ומה שהביא הר"ף ראייה מר' יוחנן אף על פי דר' יוחנן לא מיירי אלא דדיעבד אינו מביא ראיה ממנו אלא לדחות דברי רב אסי דאפילו דדיעבד לא ינא דליחא ואם כן ממילא משמע דנדחו דבריו מהלכה לגמרי והלכה כרב אפילו בלכתחלה וכן נראה מדברי הרא"ש שכתב לשון הר"ף וכתב שכן פסק רבינו תם ורבינו העיד שרבינו תם כתב שאפילו לכתחלה אין לריך לחזר אחר עשרה ואם כן ממילא אף דעת

דרכי משה

במהרי"ל (שם) וכן נוהגים: (ו) ובהגהות אשר"י בפרק קמא (סי' ו) מסתפק אי בעינן שכל העשרה צריכין להיות בני מצוה דמאחר שאינו אלא משום פרוסום הנס לא בעינן שיהיו בני מצוה עכ"ל:

הרי"ף כן היא גם דעת הסמ"ג (ה' מגילה רנ:). שכתב שר"ח ורבינו חס פסקו כרב מכת ההיא ראייה דר' יוחנן קאי כוותיה דכתב הר"ף כוונתו לומר דאפילו לכתחלה ודלא כמו שעלה על דעת מהרא"ם צביאוריו (לסמ"ג) דדוקא דיעבד מפני שסובר דמכת הראייה דר' יוחנן קאי כוותיה דלא מיירי אלא דיעבד משמע דרב נמי מיירי דיעבד וכבר כתבנו שאין זה כלום ופשיטא דרב מיירי לכתחלה ולפי זה מה שכתב רבינו מגילה בזמנה קורין אפילו ביחיד לר"ף ורבינו חס כתב וכו' דנראה מהלשון שהם שתי סברות הוא שלא נדקדוק שהרי רבינו חס גופיה שפסק כרב לא פסק הכי אלא מכת ההיא ראייה דרבי יוחנן שהביא הר"ף כמבואר בסמ"ג ובמרדכי (סי' תשפג) ואפשר דכיון שמלא רבינו לרבינו חס שכתב כן בפירושו שאין לרין לחזר אחר עשרה עשה מדבריו צדא מונחת דאף על פי שגם מדברי הר"ף מוכח כן כדפירשתי לא כתב כן בפירושו אלא שאם כן הוה ליה לכתוב וכתב רבינו חס מאחר שדברי רבינו חס הם כמו פירוש לדברי הר"ף ויומר נכון צעיי שהספר מוטעה וכך לרין להיות קורין אותה ביחיד לר"ף ורבינו חס ואפילו לחזר אחר עשרה אין לרין וכו' דהשאלה הוה ממש כמ"ש הרא"ש ושאר מחברים דהר"ף ורבינו חס ור"ח תופסים שיטה אחת והכי משמע ודאי דאין כאן אלא ג' דיעות דעת ר"ף ורבינו חס דיעבד לא יאל אלא בעשרה ודעת רב עמרם לכתחלה לרין לחזר אחר עשרה ואם אי אפשר קורין אותה ביחיד ואלא זה דיעבד: וב"ש ורב עמרם כתב צריך לחזר כו'. איכא לתמוה עובא דמרדכי משמע שרב עמרם סובר דאפילו דיעבד צעין עשרה כדעת רבינו גרשום פסקו כרב [אין] דיחיד לא מנכר עכ"ל ונראה ליישב דלפי שרבינו ראה דברי הרא"ש שכתב דברי הר"ף ושכן פסק רבינו חס ואחר כך כתב ונסדר רב עמרם פסק כרב אפי' וכן מסתבר והא דרבי יוחנן אינה ראייה דאף לרב אפי' קראה ביחיד יאל כדפירש רש"י וכו' הדין רבינו שכל זה הם דברי רב עמרם וליתא דרב עמרם לא כתב רק דהלכה כרב אפי' והרא"ש הסכים עמו בזה וכתב שכן מסתבר מדתש ליה רב לדרב אפי' וכמו שפסק רב עמרם אכל בפירושו דברי רב אפי' אינו מסכים לדברי רב עמרם דאילו רב עמרם מפרשם דאפילו דיעבד צעיי עשרה ויחיד אינו מנכר עליה כמו שכתב באגודה בפירושו וכמו שפירש הר"ף דברי רב אפי' אכל הרא"ש סובר פירוש דברי רב אפי' כפירוש רש"י ובעל המאור ומכאן דמה ראיית הר"ף וזה שכתב והא דר' יוחנן אינה ראייה וכו' הוא מלשון הרא"ש עלמו לא מלשון רב עמרם: ובת"ב הר"ן (ג' ד"ה אמר) וא"ת והא דרש"י (ג.) מדכתיב (אסתר ט' כח) משפחה ומשפחה להביא משפחות כהונה שמבטלין מעבודתן וכו' ומכאן סמכו של בית רבי וכו' ולרב אמאי והא אינה דאמר בזמנה קורין אותה ביחיד לכתחלה יש לומר דאפילו רב מודה דמזוה מן המונחם לקרותה עם הכבוד משום פרסומי ניסא ולפיכך בשעה שהכבוד קורין מבטלין עבודה ותלמוד תורה ובאין לשמוע עם הכבוד ואף על פי שיש ציית המדרש אפילו מאה כשל בית רבי (מיהו) משום דערוב עם הדת מלך [מיהו] סבירא ליה לרב שלא הטריחוהו חכמים לכנוס עשרה כדי לקרותה אלא נקראת שפיר שלא צצבור ומיהו מצוה בעשרה ורצה לומר דודאי לא הטריחוהו חכמים לכנוס יש שם עשרה מצוה מן המונחם לקרותה כרוז עם: וצ"ענין הלכה כבר התבאר דהר"ף ור"ח ורבינו שמואל ורבינו חס ורבינו שמחה במרדכי פסקו כרב דאפילו לכתחלה אין לרין לחזר אחר עשרה ובעל הגולה פסקו כרב אפי' ופירשו דאפילו דיעבד לא יאל ביחיד ויחיד הקורא את המגילה לא ינכר ובעל המאור והרא"ש ז"ל פסקו לכתחלה לרין לחזר אחר עשרה אכל דיעבד יאל ביחיד ופירשו דהיינו דרב אפי' ויחיד הקורא מנכר עליה ומיהו האגודה כתב ונוהגין לנכר בזמנה אפילו קורא לנשים ובדרשות מהר"ל (ה' פורים אות ט) כתב מי שקורא לחולה או ליולדת מנכר לפניה ולאחריה אף על פי שיאל כבר ידי חובתו ציית הכנסת כדקיימא לן במסכת ראש השנה (כט.) כל הנרכות אף על פי שיאל מוציא וכו' ואפילו במקום שאין שם עשרה יכול אחד

ובעל הלכות גדולות פסק ודוקא בעשרה. ורב עמרם ז"ל כתב צריך לחזר אחר עשרה ואם אי אפשר בעשרה אז קורין אותה ביחיד ולזה הסכים אדוני אבי הרא"ש ז"ל (ו):

נקטינן כדברי הר"מ שמנכר אפילו ביחיד כג' (ח): **תנן בסוף פרק ראוהו ציית דין (ר"ה טו):** היה עובר אחורי ציית הכנסת או שהיה צייתו סמוך לציית הכנסת ושמע קול שופר או קול מקרא מגילה אם כיון לציית יאל ואם לאו לא יאל וכתב הר"ן (שם ו. ד"ה והקשו) דקשיא לתוספות כדן היכי נפיק הא מגילה צעיי עשרה בין בזמנה בין שלא בזמנה ולאו קשיא היא דהא דצעין עשרה במגילה היינו משום פרסומי ניסא ובמקום קריאתה הוא דצעין עשרה משום פרסומי ניסא והא איכא ואף על גב דהאי שמע לה במקום דליכא עשרה קריאתה מיהא בעשרה היא וממקום דליכא משום פרסומי ניסא שמע לה ומשום הכי יאל ע"כ. ואמאי דתנן (שם) ואם לאו לא יאל כתב הירושלמי (ר"ה פ"ג ה"ו) אמר רבי יוסי בר חנינא לא אמרן אלא בעובר אכל בעומד חזקה כיון: **כתב בתרומת הדשן (סי' קח) ציי הישועים שאין להם מנין ורוצים ללכת לקהילות הסמוכות להם לימי הפורים כדי לשמוע מקרא מגילה צצבור לריכין להקדים צייתם גם לשבת הסמוך לפורים כדי שישמעו פרשת זכור בעשרה כלומר מפני שהיא מן התורה כמו שנתבאר ציימן קמ"ו (קנה: ד"ה וכל) כהן:**

אחת והכי משמע ודאי דאין כאן אלא ג' דיעות דעת ר"ף ורבינו חס דיעבד לא יאל אלא בעשרה ודעת רב עמרם לכתחלה לרין לחזר אחר עשרה ואם אי אפשר קורין אותה ביחיד ואלא זה דיעבד: וב"ש ורב עמרם כתב צריך לחזר כו'. איכא לתמוה עובא דמרדכי משמע שרב עמרם סובר דאפילו דיעבד צעין עשרה כדעת רבינו גרשום פסקו כרב [אין] דיחיד לא מנכר עכ"ל ונראה ליישב דלפי שרבינו ראה דברי הרא"ש שכתב דברי הר"ף ושכן פסק רבינו חס ואחר כך כתב ונסדר רב עמרם פסק כרב אפי' וכן מסתבר והא דרבי יוחנן אינה ראייה דאף לרב אפי' קראה ביחיד יאל כדפירש רש"י וכו' הדין רבינו שכל זה הם דברי רב עמרם וליתא דרב עמרם לא כתב רק דהלכה כרב אפי' והרא"ש הסכים עמו בזה וכתב שכן מסתבר מדתש ליה רב לדרב אפי' וכמו שפסק רב עמרם אכל בפירושו דברי רב אפי' אינו מסכים לדברי רב עמרם דאילו רב עמרם מפרשם דאפילו דיעבד צעיי עשרה ויחיד אינו מנכר עליה כמו שכתב באגודה בפירושו וכמו שפירש הר"ף דברי רב אפי' אכל הרא"ש סובר פירוש דברי רב אפי' כפירוש רש"י ובעל המאור ומכאן דמה ראיית הר"ף וזה שכתב והא דר' יוחנן אינה ראייה וכו' הוא מלשון הרא"ש עלמו לא מלשון רב עמרם: ובת"ב הר"ן (ג' ד"ה אמר) וא"ת והא דרש"י (ג.) מדכתיב (אסתר ט' כח) משפחה ומשפחה להביא משפחות כהונה שמבטלין מעבודתן וכו' ומכאן סמכו של בית רבי וכו' ולרב אמאי והא אינה דאמר בזמנה קורין אותה ביחיד לכתחלה יש לומר דאפילו רב מודה דמזוה מן המונחם לקרותה עם הכבוד משום פרסומי ניסא ולפיכך בשעה שהכבוד קורין מבטלין עבודה ותלמוד תורה ובאין לשמוע עם הכבוד ואף על פי שיש ציית המדרש אפילו מאה כשל בית רבי (מיהו) משום דערוב עם הדת מלך [מיהו] סבירא ליה לרב שלא הטריחוהו חכמים לכנוס עשרה כדי לקרותה אלא נקראת שפיר שלא צצבור ומיהו מצוה בעשרה ורצה לומר דודאי לא הטריחוהו חכמים לכנוס יש שם עשרה מצוה מן המונחם לקרותה כרוז עם: וצ"ענין הלכה כבר התבאר דהר"ף ור"ח ורבינו שמואל ורבינו חס ורבינו שמחה במרדכי פסקו כרב דאפילו לכתחלה אין לרין לחזר אחר עשרה ובעל הגולה פסקו כרב אפי' ופירשו דאפילו דיעבד לא יאל ביחיד ויחיד הקורא את המגילה לא ינכר ובעל המאור והרא"ש ז"ל פסקו לכתחלה לרין לחזר אחר עשרה אכל דיעבד יאל ביחיד ופירשו דהיינו דרב אפי' ויחיד הקורא מנכר עליה ומיהו האגודה כתב ונוהגין לנכר בזמנה אפילו קורא לנשים ובדרשות מהר"ל (ה' פורים אות ט) כתב מי שקורא לחולה או ליולדת מנכר לפניה ולאחריה אף על פי שיאל כבר ידי חובתו ציית הכנסת כדקיימא לן במסכת ראש השנה (כט.) כל הנרכות אף על פי שיאל מוציא וכו' ואפילו במקום שאין שם עשרה יכול אחד

דרכי משה

(ז) **ובן פסקו במנהגים שלנו (ר"א טירנא עמ' קנח) דמגילה בזמנה קורין אותה ביחיד ושלא בזמנה בעשרה עכ"ל:** (ח) **ובן יש לנהוג ודלא כמהר"י וי"ל שכתב בתשובה (סי' מה) כדברי המרדכי: וכתב הגהות אשר"י בפרק קמא דמגילה (סי' ג) ואותן בני אדם שמניחין בית הכנסת וקורין המגילה ביחיד לא טוב הם עושין אלא צריכין לבא לבית הכנסת הם ונשותיהם וילדיהם עכ"ל:**

הגהות והערות

כג' **כתב** בשיירי כנסת הגדולה אות טז וזה לשונו רבינו המחבר ז"ל סתם וכתב דנקטינן כדברי הר"מ דצריך לברך ומשמע בין לפניו ובין לאחריה וכן בשו"ע לא כתב חילוק בין יחיד לצבור לא בברכה ראשונה ולא בברכה אחרונה וגם לא ראיתי לפוסקים ז"ל חילוק בזה, ויש לתמוה על רבינו המחבר שכתב בסיימן תרצב שכתוב בארחות חיים בשם הירושלמי שלא אמרו ברכה לאחריה אלא בצבור ולא כתב חולק על זה, ואם נאמר דמה שכתב כאו דנקטינן כהר"מ

זמנים. הלכות מגילה פ"א

ומברך קודם קריאתה בלילה וכו'. על מקרא מגילה וכו'. פרק הקורא את המגילה עומד ויושב (שם דף כ"א). מקום שנהגו לברך יברך שלא לברך לא יברך ובגמרא לא שנו אלא לאחרים אבל לפניו חייב לברך ואמרו מאי מברך מקרא מגילה ושעשה נסים ושהחיינו. כחכ רבינו שכיין שכיך כלילה שהחיינו אינו חוזר ומברך ביום והרי זה כסויה שכיין שכיך זמן כלילה אינו מברך ביום. אבל יש מן המפרשים שכתבו שעיקר הקריאה היא ביום ואע"פ שכיך זמן כלילה חוזר ומברך ביום וכן נהגו בלחצותיהם: ומקום שנהגו לברך אחריה מברך וכו'. שם בגמרא (דף כ"א): בלחצותיה דנהיגו מאי מברך אמר ר' יוחנן הרב את רבינו:

ד איזהו זמן וכו'. (דף כ"ב). ראש פ' מגילה נקראת ב"א ב"ב ב"ג ב"ד ב"ה ב"ו ובגמרא זמנים הרבה תקנו חכמים להם ובמשנה כרסם המוקפים חומה מימות יהושע בן נון קורין ב"ג. וכחכ רבינו בין בלחץ בין בח"ל וכן כתב הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל וסבירא ליה ליה ועיקר. ומפרש בגמרא שאע"פ שאין לו חומה עכשו קוראין ב"ג: **ה שושן חבירה וכו'.** מפורש בסוגיא שם (דף כ"ג): דלדברי הכל נשטין קוראין ב"ג ומפני הענין שכתב רבינו הואיל ועשה זה גם ומתאר הנהגות: ולמה חלו הדבר וכו'. ירושלמי שם:

בני הכפרים וכו'. במשנה (שם דף כ"ג) הכפרים מקדימין ליום הכניסה ופירשו בירושלמי שהוא מנהג קריאת המורה וכן כתבו המוספים:

ב"ב אה חל י"ד וכו'. מפורש במשנה בלחצותיה: וכל אלו שמקדימין

וקוראין וכו'. בגמרא (דף ה'). אמר רב מגילה בזמנה קוראין אותה בימים שלל בזמנה בעשרה ורב אבי אמר בין בזמנה בין שלל בזמנה קורין אותה בעשרה היה עובדא ומש לה רב להא דרב אבי. ובהלכות ואע"פ דהש לה רב להא דרב אבי ק"ל כרב. וכן העלה הרשב"א ז"ל ממוך הירושלמי שאמרו כל שאמרו ידעה ליום הכניסה ובלבד בעשרה ושם מוכיח דלדעת הירושלמי לא לריך בזמנה עשרה. ופי' זמנה ב"ב או ט"ו לבני כפרים. שלא בזמנה קודם לכן מתחמת אי זו סבה שהיא. ובהשגות א"ח וא"פ ב"ב עלמנו מזהו בעשרה וכו' והיכא דלא אפשר קרי בימים ע"כ. זה דעת רבי אבי ממש דודאי פליגי רב אבי לא אמר אין קורין אלא בעשרה ולישתמע עכונא אלא קורין אותה ב' קאמר היכא דאפשר וכבר כתבתי שהרשב"א ז"ל

ה) ומברך קודם קריאתה בלילה שלש ברכות ואלו הן בא"י אמ"ה אשר קב"ו על מקרא מגילה. בא"י אמ"ה שעשה נסים לאבותינו בימים ההם ובזמן הזה. בא"י אמ"ה שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. ובימים אינו (ו) חוזר ומברך שהחיינו. ומקום שנהגו לברך אחריה מברך. בא"י אמ"ה האל הרב את ריבנו והרין את דיננו והנוקם את נקמתנו והנפרע לנו מצרינו

והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו בא"י הנפרע לישראל מכל צריהם האל המושיע (ו) **ד איזהו זמן קריאתה** זמנים הרבה תקנו לה חכמים שנאמר בזמניהם (ס). ואלו הן זמני קריאתה. כל מדינה שהיתה מוקפת חומה מימי יהושע בן נון בין בארץ בין בחוצה לארץ אע"פ שאין לה עכשו חומה קורין ב"ג בארד ומדינה זו היא הנקראת כרך. וכל מדינה שלא היתה מוקפת חומה בימות יהושע ואע"פ שהיא מוקפת עתה קוראין ב"ד ומדינה זו היא הנקראת עיר: **ה שושן חבירה** אע"פ שלא היתה מוקפת חומה בימי יהושע בן נון קוראין ב"ג שבה היה הנם שנאמר ונזח בחמשה עשר בו. ולמה תלו הדבר בימי יהושע כדי לחלוק כבוד לא"י שהיתה הרבה באותו הזמן. כדי שיהיו קוראין בבני שושן ויחשבו כאילו הן ברכין המוקפין חומה אף על פי שהן עתה חרכין הואיל והיו מוקפין בימי יהושע קורין ב"ג ויהיה זכרון לארץ ישראל בנס זה: **ו בני** (ו) הכפרים שאינם מתקבצים בבתי כנסיות אלא בשני בחמישי תקנו להם שיהיו מקדימין וקוראים ביום הכניסה. **י כיצד** אם חל יום י"ד להיות בשני או בחמישי קוראין בו ביום. ואם חל ביום אחר חוץ משני וחמישי מקדימין וקוראין בשני או בחמישי הסמוך ל"ד: **ז כיצד** חל י"ד להיות באחד בשבת מקדימין וקוראין בחמישי שהוא יום י"א. חל להיות בשלישי קוראין בשני שהוא יום י"ג. חל

להיות ידועי קוראין בשני שהוא יום **י** וכל אלו שמקדימין וקוראין קודם י"ד אין קוראין אותה בפחות

א טור ס' מרש"ט ס"ג שם: ב ט"ו בטור שם: ג טור וס"ג שם: ד טור ס' מרש"ט ס"ג שם:

לחם משנה

זו ואם הוא מפרש שחלים לעיר לקרות לא הי"ל אלא בזמן שאין נכנסין לעיר מאי זו אלא הכונה היא שבו ככפר עלמנו היו ממכנסין ביום הכניסה ולהכי אמר דאם אין נכנסים בכפר בשני ובחמישי להתחבק שם אין קורין אותה אלא ב"ב:

ז כיצד חל י"ד להיות באחד בשבת וכו' וכל אלו שמקדימין וכו'. כחכ ה"ה שלא בזמנה קודם לכן מתחמת איזו סבה שהיא וכו' כלומר לא מימא יום הכניסה דכפרים כדפרישית דל"כ קשה דנזמן רב אבי ורב כבר נתבטל יום הכניסה וכדקאשו עליו אלא אימא מתחמת איזו סבה אחרת כמו מפרש בים וי"א נשיירא וכדכתב הר"ן ז"ל. ובהשגות א"ח וכו'. כוונת ההשגה כמ"ס ומאי דכתב הר"ן ז"ל ודמה להא דרב אבי (מגילה דף ה'). לאו מילתא היא לפי הגרסא הדנויה להקשות עליו מה שהקשה על הר"ן ז"ל הר"ן הגוי ז"ל דהוא דמה להא דרב אבי משום דאמר ר' יוחנן לקמן דבין הכתובים לא יא' ה"מ נזכור (אבל ביחיד) דמשמע דיחיד יא' ועל זה הקשה דמ"מ נימא דהלכתא כרב אבי דעד כאן לא קאמר רב אבי אלא דמניה להדוריה היכא דאפשר אבל היכא דלא אפשר יא' וא"כ ר"י דאמר לקמן יא' הוא היכא דלא אפשר זו גרסא כוונתו ז"ל. ואם כן הכין ה"ה ז"ל בדבריו אלו ללחצותיה קשה מאי דקאמר זה דעת רב אבי ממש דלדברא נראה זה כקויע לנבני הראב"ד ז"ל א"כ נאמר דמתחלה רצה להודות לו ואמר כלומר ודאי הדין עמך דדעת רב אבי כן הוא אבל מ"מ הרשב"א ז"ל הכריח בדברי ההלכות ז"ל מכח היכא דירושלמי. ואפשר לומר דהוא הכין בדברי הראב"ד ז"ל שהקשה להר"ן ז"ל דלמאי דהא לדרכ אבי לגמרי נתי דלית הלכתא כוונתיה מכת היא ז"ל

הלילה. וקשה דשם סוף פרק הקורא את המגילה (מפרש) (שם דף כ"א). אמרו זה הכלל לחמיו מאי ואמרו דנדר שמתו ביום חמישי קודם בימים ודבר שמתו כלילה אחי לחמיו אכילת פסחים ודלא כ"י אלישור וא"כ זה הכלל הוא אינו שואל דלא כהלכתא שיהי רבינו ז"ל נהלכות קרבן פסח כר"א וכן בסידור פסח כה"ל ממידין דלא כ"י וכו' וא"כ אין נלמוד מכלל זה. ועוד קשה דלמאי אמר בגמ' דדבר שמתו כלילה וכו' אחי לחמיו דלא כר"א דזה הכלל אינו משום דהלכתא כר"א דקשה מתני אחי כוונתו והוי דוקא דקשיא קתמא אסתמא נימא דלמי לחמיו מקרא מגילה כלילה דכשר כל הלילה כדכתב רבינו ז"ל. וי"ל לקושיא האמת ואע"פ דכלל זה אינו מ"מ מתני כללל כ"ל בכל הדברים ואע"פ דבהתיא דלחילת פסחים פליג ר"א מ"מ היכא דלא אסתמינ פלוגתא דדאי דלמרינ דהדין לכללין דמתני והיכא דלחמיו כללין אסתמינ והיכא דלא אסתמינ לא אסתמינ. ולפניה יש לומר דגמרא לא שני הכי משום דלא אסתמן במשנה דקאמר דחייב אדם לשנות את המגילה כלילה אלא ריב"ל אמרה ואם כן עמי מקפבר לאוקמי כללל לחמיו דבר המפורש במשנה יותר מדבר שאינו מפורש במשנה:

ב בני הכפרים וכו'. נראה שרבינו מפרש ביום הכניסה שקורין הכפרים הוא ככפר שלהם דשם מתקנסים בבתי כנסיות ואין מתקנאים אלא בשני ובחמישי בבתי כנסיות שלהם וכן כתבו הסופרים ז"ל בפ"ק דבימות (דף י"ד). בשם הרב רבי חיים ומיך קושיא חזק ששם שם בגמרא וכן מורה לטון רבינו ז"ל שכתב שאין מתקנאים בבתי כנסיות וכו' משמע דהוא בבתי כנסיות שלהם וכן מורה הלשון שכתב לקמן כפר שמקדימין וקורין וכן בזמן שאין נכנסין

הנהגות מייבנות

שניה בעלמא שנהגו לשנות התיקנות ולחזו אותם כדי שיתנו דעתם מתוך זה לשנוע קריאת מגילה ויש מקומות שלא נהגו עתה זה. ע"כ: ד (ס) כרב ששן בר אבא א"ר זורן ורלא רבי שמואל בר נחמני דיליף מוודים, ע"כ: ו (ט) גמיא בתוספתא בפ"א דמגילה הוציא בשירה והתפרש בספניה קורין ב"ד וכן כתב בח"ג לא אמרין להקדים אלא בכפרים. וכתב ר"אם שאם אינו יכול לקרואה ב"ד שיקדים ב"ג או ב"א או ב"א לא קודם וכן כתב בעל הירוקה וכתב שאין לברך לא לפניו ולא לאחריה וכן בתשובת ר"ג מ"ה דידר אין לו לברך לא לפניו ולא לאחריה ואפילו בסנה דהא לא מייחב בה כרב אבי דקמן בגמ' בהלכתא ז' ופסק רב"א"ה והביא ראיה מנריסין פ"א דמגילה דישלשו תני רבי נתן אמר כל הירוש כשר לקרות המגילה ואמר הטעם והירוש אשר נתקן ועל אמר רבי הלכו עד ט"ו דאמר ולא יעבור. הא דאמרנו כל הירוש כשר לקרות את המגילה בשלש הימים שאין ביום מגילה אבל סעודה אין עושין אלא במ"ו. ואפילו קודם י"א נראה לי דיקרא ר"א לא תנן אלא לכפרים משום יום בנייה אבל ללחצותיה דריסם שרי מרלא אמר רבי הלכו ובבלר מ"א עד מ"ו והוא דתוספתא כשאפשר לשרת

אמר רבי חלבו אמר רבי חייא בר גוריא אמר רב הלכה כר"מ האומר בלילה: (ס) כתב רב"ה שאין לחבוב הכרובות במגילה כלל וראינו ששילחי פ"ב דמגילה דמשמע דלמילי עלמא אין כותבין ברכות כפ"ה וה"ה במגילה שאינה חלוקה ומשונה כפ"ה חוץ מברך אחד כדלקמן, ע"כ: (ו) אבל ל"ה נראה שהיא חזר ומברך זמן בין שעיקר המנהג ביום ירושלים מוודים האלה בפ"ג וכן סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא. אמנם הנהגה העם בריבתי המתברר הנהגה מוודים וכן בעל הירוקה. שוב מצאנו כתוב בשם הר"ם שהוא בעצמו היה מברך גם ביום זמן כהמש בשעת עניית אמן של הקהל כדי לקיים דברי ר"ח, ע"כ: (ז) וירושלמי רב אמר צ"ל ארור הן וארורים בניו אמר ר' תנאים חרובתה וכו' לשוב ועין בבראשית רבה פ"ו וה' אמר המכסה אני מאביהם לכך נהגו לומר להודיע שכל קורין וכו' ארור הן אשר בקש לאבדי ברוך מרדכי היהודי אחריה ויש אשת משהויד כרוכה אסתר בע"ז וגם תרבויה וכו' לשון, כדאמר ואמר תרבויה אלא אלוהי אדמי ליה לתרבויה. ועתה לומר אשר הניא בלילה. ועתה הקהל לומר אלו הפסוקים כקול רם איש יהודי ומרדכי יצא ליהודים היתה אורה כי מרדכי היהודי ואין זה רק

ח וכל עיר שיש בה עשרה במלנין וכו' ואם אין שם עשרה בני אדם תקנתו קלקלתו והרי הם באנשי עיר גדולה ואין קורין [ארא] ב"ד. פירושו שכשני העיר מקדימין ליום הכניסה קלקלה הוא להם שם נדונים ככפר וכאין קורין אלף בי"ד תקנה הוא להם לפי שם נדונים כאנשי עיר ולא כגני כפר, ושיעור הלשון אחר קלקלתו תקנתו וכן הוא פירושו קלקלתו שאין שם מקנתו להיות נדונים כאנשי עיר גדולה לקרות בי"ד, וכבר היה אפשר לפרש לדבריה כשזמנים ארוך יותר כלומר שמקדימין תקנה הוא להם וכשזמנים קצר כלומר שיש להם יום מיוחד ולא יותר קלקלה הוא להם ולפי זה יתיישב הלשון כפשוטו שפי' שאמר למעלה שאם יש עם עשרה צולגין הרי הם ככפר אמר ולא יקראו עליו עיר עיר לומר כ"ש כאין שם עשרה בני אדם שמהיה נדונה ככפר אלף אדרבה מה שחשבו שמתקן אותה לשמרון ככפר שהוא שאין שם עשרה בני אדם היא טבה לשימקלקל ולא יקראו אלף ביום מיוחד כאנשי עיר גדולה. אלף שנספ"ב דסנהדרין (דף כ"ב:) ורפ"ב דפניני' (דף י"א.) אמר שמתקן קלקלתו ומתפרש כפירוש הראשון:

השנת הראש"ד
התקנתו קלקלתו וכו'. א"ל
כח אופו ואין לו טעם ואולי
מפני שאינו לא כפר ולא כלום
וקן אמרו כפירים מקדימין וכן
אמר מאימתי נעשית עיר
הנחמה משהיו בה מעשרה עד
מאה ופירש בירושלמי עיר לא
כפר עיר לא כך יותר ממאה
כך הוא עשרה כפר פחות
מעשרה לא עיר ולא כפר, וכל
זה אינו תוספת לדעתם אלא
לפי עשרה ופחות מעשרה כפר
הוא עכ"ל:

השנת הראש"ד
התקנתו קלקלתו וכו'. א"ל
כח אופו ואין לו טעם ואולי
מפני שאינו לא כפר ולא כלום
וקן אמרו כפירים מקדימין וכן
אמר מאימתי נעשית עיר
הנחמה משהיו בה מעשרה עד
מאה ופירש בירושלמי עיר לא
כפר עיר לא כך יותר ממאה
כך הוא עשרה כפר פחות
מעשרה לא עיר ולא כפר, וכל
זה אינו תוספת לדעתם אלא
לפי עשרה ופחות מעשרה כפר
הוא עכ"ל:

השנת הראש"ד
התקנתו קלקלתו וכו'. א"ל
כח אופו ואין לו טעם ואולי
מפני שאינו לא כפר ולא כלום
וקן אמרו כפירים מקדימין וכן
אמר מאימתי נעשית עיר
הנחמה משהיו בה מעשרה עד
מאה ופירש בירושלמי עיר לא
כפר עיר לא כך יותר ממאה
כך הוא עשרה כפר פחות
מעשרה לא עיר ולא כפר, וכל
זה אינו תוספת לדעתם אלא
לפי עשרה ופחות מעשרה כפר
הוא עכ"ל:

השנת הראש"ד
התקנתו קלקלתו וכו'. א"ל
כח אופו ואין לו טעם ואולי
מפני שאינו לא כפר ולא כלום
וקן אמרו כפירים מקדימין וכן
אמר מאימתי נעשית עיר
הנחמה משהיו בה מעשרה עד
מאה ופירש בירושלמי עיר לא
כפר עיר לא כך יותר ממאה
כך הוא עשרה כפר פחות
מעשרה לא עיר ולא כפר, וכל
זה אינו תוספת לדעתם אלא
לפי עשרה ופחות מעשרה כפר
הוא עכ"ל:

השנת הראש"ד
התקנתו קלקלתו וכו'. א"ל
כח אופו ואין לו טעם ואולי
מפני שאינו לא כפר ולא כלום
וקן אמרו כפירים מקדימין וכן
אמר מאימתי נעשית עיר
הנחמה משהיו בה מעשרה עד
מאה ופירש בירושלמי עיר לא
כפר עיר לא כך יותר ממאה
כך הוא עשרה כפר פחות
מעשרה לא עיר ולא כפר, וכל
זה אינו תוספת לדעתם אלא
לפי עשרה ופחות מעשרה כפר
הוא עכ"ל:

השנת הראש"ד
התקנתו קלקלתו וכו'. א"ל
כח אופו ואין לו טעם ואולי
מפני שאינו לא כפר ולא כלום
וקן אמרו כפירים מקדימין וכן
אמר מאימתי נעשית עיר
הנחמה משהיו בה מעשרה עד
מאה ופירש בירושלמי עיר לא
כפר עיר לא כך יותר ממאה
כך הוא עשרה כפר פחות
מעשרה לא עיר ולא כפר, וכל
זה אינו תוספת לדעתם אלא
לפי עשרה ופחות מעשרה כפר
הוא עכ"ל:

השנת הראש"ד
התקנתו קלקלתו וכו'. א"ל
כח אופו ואין לו טעם ואולי
מפני שאינו לא כפר ולא כלום
וקן אמרו כפירים מקדימין וכן
אמר מאימתי נעשית עיר
הנחמה משהיו בה מעשרה עד
מאה ופירש בירושלמי עיר לא
כפר עיר לא כך יותר ממאה
כך הוא עשרה כפר פחות
מעשרה לא עיר ולא כפר, וכל
זה אינו תוספת לדעתם אלא
לפי עשרה ופחות מעשרה כפר
הוא עכ"ל:

השנת הראש"ד
התקנתו קלקלתו וכו'. א"ל
כח אופו ואין לו טעם ואולי
מפני שאינו לא כפר ולא כלום
וקן אמרו כפירים מקדימין וכן
אמר מאימתי נעשית עיר
הנחמה משהיו בה מעשרה עד
מאה ופירש בירושלמי עיר לא
כפר עיר לא כך יותר ממאה
כך הוא עשרה כפר פחות
מעשרה לא עיר ולא כפר, וכל
זה אינו תוספת לדעתם אלא
לפי עשרה ופחות מעשרה כפר
הוא עכ"ל:

השנת הראש"ד
התקנתו קלקלתו וכו'. א"ל
כח אופו ואין לו טעם ואולי
מפני שאינו לא כפר ולא כלום
וקן אמרו כפירים מקדימין וכן
אמר מאימתי נעשית עיר
הנחמה משהיו בה מעשרה עד
מאה ופירש בירושלמי עיר לא
כפר עיר לא כך יותר ממאה
כך הוא עשרה כפר פחות
מעשרה לא עיר ולא כפר, וכל
זה אינו תוספת לדעתם אלא
לפי עשרה ופחות מעשרה כפר
הוא עכ"ל:

השנת הראש"ד
התקנתו קלקלתו וכו'. א"ל
כח אופו ואין לו טעם ואולי
מפני שאינו לא כפר ולא כלום
וקן אמרו כפירים מקדימין וכן
אמר מאימתי נעשית עיר
הנחמה משהיו בה מעשרה עד
מאה ופירש בירושלמי עיר לא
כפר עיר לא כך יותר ממאה
כך הוא עשרה כפר פחות
מעשרה לא עיר ולא כפר, וכל
זה אינו תוספת לדעתם אלא
לפי עשרה ופחות מעשרה כפר
הוא עכ"ל:

השנת הראש"ד
התקנתו קלקלתו וכו'. א"ל
כח אופו ואין לו טעם ואולי
מפני שאינו לא כפר ולא כלום
וקן אמרו כפירים מקדימין וכן
אמר מאימתי נעשית עיר
הנחמה משהיו בה מעשרה עד
מאה ופירש בירושלמי עיר לא
כפר עיר לא כך יותר ממאה
כך הוא עשרה כפר פחות
מעשרה לא עיר ולא כפר, וכל
זה אינו תוספת לדעתם אלא
לפי עשרה ופחות מעשרה כפר
הוא עכ"ל:

ז"ל הכריע כדברי ההלכות ומ"מ אי איכא עשרה טפי עדיף ברב עם הדרת מלך אבל א"ל לחזור אחריהם:

ח כפר שאין נכנסין וכו'. במשנה (דף ה'). א"ר יהודה אימתי מקום שנכנסין בשני ובחמישי אבל מקום שאין נכנסין לא בשני ולא בחמישי אין קורין אותה אלף

זמנה ע"כ. יודיע כ"מ שאמר ר"י אימתי אינו אלף לפרש דברי חכמים: ועיר שאין בה וכו'. במשנה אי זו היא עיר גדולה כל שיש בה עשרה צולגין פחות מכן הרי היא ככפר ונגמרה מאה עשרה צולגין של בית הכנסת. ומדברי רבינו גרשה דדוקא לעיר בעינן עשרה צולגין אבל לכך הנוקף חומה לא בעינן זהו שאמרו אינו היא עיר ולא הויכוח כך זה דעת הגמרא ונגמרה מאה פירשו מה שאמרו בגמרא (דף ג'): אמר ריב"ל כך שאין בו עשרה צולגין נדון ככפר דלא כך הנוקף חומה מימות יהושע קאמר אלף בנסת כך דעת המחברים בגמרא שם מקומות גדולים. ונראה שיש לזה הפירוש סעד ממה שהקשו עליו בגמרא מאי קמ"ל פנינא אי זו היא עיר וכו' ומיך דאין אלוטריכא ליה ואע"ג דמקלטי ליה מעמלא. ואם דברי ריב"ל ככך הנוקף חומה מימות בי"ב שזמנן כ"ט מאי קושא ממנהימן והא טובא אשמעינן דאי ממנהימן לא שמעינן דינא אלף בעירות ואיכו אשמעינן בכרסין המוקפין. ומ"מ שיעור אחרת יש בזה דלפינו ככך הנוקף חומה שיש בעינן עשרה צולגין ואם לאו ה"ו כעיר חיה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל:

ואם אין בעיר וכו'. בירושלמי הוא זה לפי גרסת רבינו. ובהשגות א"ל כתב אומר ואין לו טעם ואולי מפני שאינו לא כפר וכו' ועוד האריך ואין להאריך בזה שאין לנו קריאה קודם י"ד בזמן הזה כמו שהבאר בסמוך:

ב בר"א ששקדימין וכו'. בגמרא (דף ב'). א"ר יהודה אימתי בזמן שהשנים מתקנן וישראל שריין על ארבעים אבל בזמן הזה אין קוראין אותה אלף בזמנה והוא כדברי חכמים כמבואר שם:

י בן עיר שהלך לברך וכו'. פרק הקורא את המגילה למפרע (דף י"ט.) בן עיר שהלך לברך וכן כך שהלך לעיר אם עתיד לחזור למקומו קורא במקומו ואם לאו קורא עמהן. ובגמרא אמר רבא לא שנו אלף שעמיד לחזור בליל י"ד ונתעבד ולא חזר אלף אין דעתו לחזור בליל י"ד קורא עמהן דכתיב על כן היהודים שפירשו חושבים בערי הפירות מכדי כתיב הפירות למה לי למכתב היושבים בערי הפירות הא קמ"ל דפרחו בן יומו נקלה פרו ומדפרחו בן יומו נקלה פרו מוקף בן יומו נקלה מוקף ע"כ לשון הגמרא. ופירש"י ז"ל והכנה מן המפרשים דהא דרבה אכן כך שהלך לעיר קאי דלא תימנה בשעמיד לחזור במקומו בזמן חיובו של כך דהיינו בליל ג' אלף בשעמיד לחזור בליל י"ד ואינו מתעבד שם ביום י"ד קלה אבל אם אין דעתו לחזור למקומו בליל י"ד אלף

כשהלך לברך לא היה דעתו להמלא בחימו מקום ביום ההוא אף אם נתעבד עדיין הוא כאנשי עליו חובת קריאת מקום זה אבל אם דעתו להתעבד קלה יום קריאת מקום זה הרי חל עליו חובת זמן קריאתו וקורא עמהם. ועם הפי' הזה מתיישב לשונו כהוא שפחלה אמר בן עיר וכו' ואחר כך חזר ואמר רבינו לפי שפחלה אמר הדין דרך כלל שאם דעתו לחזור בליל י"ד חזר לשתי החלוקות ואמ"כ פירש כיצד חזר לכל אחד ואחד ועשם אותם בזמן כך חל עליו וכן עיר נפתח מעליו. הנה מחוץ מה שפירשנו יתבאר שלפי שכן כך עדיין לא הגיע זמן מקומו ואינו מתייבש אותו בזמן זה קודם זמנו לפי שהיה דעתו להתעבד שיך שפיר למימר חל עליו

לחם משנה

דר' יוחנן ועוד דאין הלכה כהלמדי במקום הרב וכדכתבו המוספות מ"מ מיהא מיהא חיישינן כי היכי דהיינו רב גופיה ויכא דאפשר למיהדר בנה עשרה מיליה למיהדר ולכן השיב עליו ה"ה ז"ל דהיכי קאמר רבי דאם כן פירש היינו דעת רב אפי' ממש וכיון דהוא מודה דלית הלכה כרב אפי' משום דאין הלכה כהלמדי במקום הרב א"כ ודאי דלא חיישינן לדרב אפי' כלל וכבר עוד ומ"מ וכו'. הרגיש לפי פירושו שפירשו דפלוניתה דרב ורב אפי' הוא אי מלוה למיהדר או לא א"כ רב דמ"ל דהיינו אפילו מלוה אם כן תקשי ליה מהיחא דקמחי של בית רבי שמצולגין מ"מ שלהם לקרומה וכדקשה הר"ן ז"ל ופירשו הוא בעצמו דמ"מ אפי' שאין לברך לחזר אחריהם כדכונן עם הדרת מלך. ומ"ש דודאי אפילו רב אפי' וכו' משמע דדקדק משוין רב אפי' מדלגל קאמר ר"י קורין אלף כעשרה דהיה משמע עיובא ומדקאמר קורין אותה ב"י משמע דלכתחלה קאמר. ויש לדקדק דהרי אמר קורין שלח חומה כעשרה והאי קורין משמע עיובא וכדמשמע מדברי רבינו ז"ל שכתב וכל אלו שמקדימין וכו' אין קורין אותה כפחות מעשרה דמשמע דהוא עיובא. ויש לומר דמאי דקאמר קורין הוא משום חומה ביחוד והתם לא שייך לומר שאין קורין אותה אלף רב אפי' היל"ל בין חומה בין שלח חומה אין קורין אותה אלף כעשרה:

ח וכל עיר שאין בה עשרה במלנין וכו' תקנתו קלקלתו וכו' ואין קורין אלא בי"ד. ר"ל הקלקול שלו הוא מתקן דהקלקול שלו הוא דלמן בו עשרה בני אדם דריס שם

נהגות מייטוניות

לכות עמקן ע"כ דברי רבינו: ז [נ] אמר רב מגילה בזמנה קורין אותה ביחוד ושלא בזמנה בעשרה וכן פסק ר"ח וכן רב אלפס ודלא טרבי אשי דאמר בין בזמנה בין שלא בזמנה בעשרה ואע"ג דהוה לה רב ליהא רבי אפי' טראמר רבי יוחנן כפרין ב' הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יא ח"ט כבוצר אבל ביחוד יא רבי הוא אומר שיחיד

איהו ז"ל כתב (מגילה ב, ב ד"ה נשים) שיש לחוש לסכרת בעל הלכות גדולות (מגילה סימן יט עמוד רלה) שנשים אינן מוציאות אנשים ידי חובתם, ומינה, שאינן מצטרפות. ותו, דכי היכי דחיישינן התם לפריצות הכי נמי איכא למיחש הכא, כיון שאין רוצים לקרות אלא אי איכא עשרה, "צירופן ניכר" מיקרי. ומיהו מודינא ודאי, היכא דליכא היכר צירוף כלל, וכההיא דאמרינן בפרק האשה דפסחים (צא, א) אין עושין חבורת נשים ועבדים משום תפלות, טעמא עם עבדים הא עם אנשים שרי וכן דקדק בספר תוספות יום טוב (שם פרק ה משנה ז), והיינו טעמא, משום דהכא ליכא (ניכר) (היכר) צירוף כלל. אלא העיקר כדברי בעל העיטור ז"ל שאינן מצטרפות משום פריצותא, וכל שכן לפי מה שהעלינו לעיל (סימן תרפט את א), שהעיקר כדברי בה"ג שאינן מוציאות אנשים ידי חובתם, שאינן מצטרפות:

סימן תרצא

א [אין כותבין המגילה אלא בדיו וכו']. לעיל בסימן תר"ץ סעיף ט' (ריב"ז ראשון) כתבתי, שאע"פ שהחזירו לשון לעז במגילה, מכל מקום בעינין שהכתב יהיה אשורית:

וזה שכתב [ואם כתבה] כפי עפצים וקנקנתום כשירד. פירוש מי עפצים או מי קנקנתום קאמר, דאילו קנקנתום גופיה, תנינא [מגילה ז, א] היתה כתובה בסם כסיקרא בקומוס בקנקנתום לא יצא, וכן ביאר הרב המגיד (מגילה ב, ט) וזה פשוט, ודלא כהב"ח ז"ל (עמוד תרסד ד"ה לשון וד"ה גס):

וזה שכתב ויש אומרים [שצריך עיבוד לשמה] כו'. ובדעבד יש להכשיר.

ב יש פוסלין חק תוכות במגילה (מ"א סי' א). ולי נראה, שכיון שפסול חק תוכות הוי משום דכתיב "וכתב" ולא חקק (גיטין כ, א) אם רובה כתובה בהכשר לא מפלה וכההיא דאמרינן [מגילה יז, ב] השמיט בה הסופר אותיות או פסוקים וקראן הקורא על פה יצא, והוא הדין למגילה שדפוסה רובה שפסולה, וכן כתב בספר ב"ח ז"ל (ועמוד תרסד ד"ה ואם אין). אם כתב בשמאלו יש להכשיר בדעבד:

ד [צריך לכתוב איש בראש דפא]. מגילה שכתובים בה עשרת בני המן בחצי הדרך "איש" בראש שיטה "ועשרת" בסוף שיטה, אלא שאינה בסוף דפה שהיו כתובים שיטות אחרות באותו דף, פסולה, ספר שירי כנסת הגדולה (הגב"י אות י), ועיי"ש:

ז [צריך להגיה שיר בראש היריעה וכו']. שיר התפר הלכה למשה מסיני, והטעם דכשיש שיר מרגיש דמהדר יותר מדאי, מחמת שרואה הרחב של השיר שאינו תפור ונמנע מלהדק, מה שאין כן כשאינו משייר שיר, שמהדר ואינו מרגיש עד שנקרע, וכן כתב רש"י ז"ל (מגילה יט, ב ד"ה כרין ועיין סימן קמ"ז [סעיף ג]:

וכהשגות, אמר אברהם, ואף בארבעה עשר עצמו מצוה בעשרה כרב אסי, דהא רב גופיה דפליג עליה חש להא דרב אסי, ומאי דכתב הרב ז"ל בהלכות [מגילה ג, א] ודחה לרב אסי, לאו מילתא היא, דהיכא דאפשר למהוי בעשרה מצוה למהדר עלייהו, והיכא דלא אפשר ודאי קרי ביחיד, ע"כ. וכתב עליו הרב המגיד ז"ל וזה דעת רב אסי ממש, דודאי אפילו רב אסי לא אמר "אין קורין" אלא בעשרה ולישתמע עיכובא אלא קורין אותה בעשרה קאמר, היכא דאפשר עכ"ל. ומתוך דברי המגיד משנה משמע שהבין כונת הראב"ד ז"ל, דמתוך דברי הרמב"ם ז"ל שלא הזכיר שבזמנה מצוה לקרותה בעשרה, משמע דפוסק כרב, דלכתחילה קורין אותה ביחיד כיון דהוי זמנה, לזה השיגו, דכיון דרב גופיה חש להא דרב אסי ראוי לפסוק כרב אסי, והדר קאמר, שאעפ"י שהרי"ף ז"ל דחה לרב אסי לא פליג עליה בעיקר הדין, שהרב ז"ל מפרש לדרב אסי לעיכובא, ולהכי דחאו מבח מימרת רבי יוחנן (מגילה יט, ב) ולעולם דסבירא ליה דהיכא דאפשר למהוי בעשרה מצוה למהדר עלייהו, ועל זה השיב המגיד משנה דאי אפשר להסכים דעת הרי"ף עם דעתו ז"ל, דמאי דפוסק הראב"ד ז"ל הוא דעת רב אסי ממש, ואם כן על כרחך כיון שדחה רב [הרי"ף] ז"ל לרב אסי מההלכה, ממילא משמע שאפילו לכתחילה קורין אותה ביחיד. ומכל מקום יותר נכון לפרש, שכונת הראב"ד ז"ל להשיג על הרי"ף גם כן שאין ראה מההיא דרבי יוחנן לדחות לרב אסי, דהיכא דלא אפשר ודאי קרי ביחיד אפילו לרב אסי:

ויש לדרקק בדברי הרב המגיד דקאמר, דאפילו לרב אסי ליכא עיכובא אלא קורין אותה בעשרה היכא דאפשר. והרי הרמב"ם ז"ל כתב, דבשלא בזמנה אין קורין בפחות מעשרה דהוי עיכובא, והיה ליה לפרושי שאין דעת הרמב"ם כדעתו ז"ל כמנהגו הטוב. ולכן יראה, שהוא ז"ל מפרש הסוגיא כמו שפירשתי לעיל (ד"ה ולכן) והרמב"ם פסק כרב:

ודע שפירוש "שלא בזמנה" היינו כשחל יום חמשה עשר לבני כרכין להיות בשבת, ומוכחא הך מילתא, דאהא דקאמר רב בזמנה קורין אותה אפילו ביחיד, פרכינן (שם), ומי אמר רב הכי, והא אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, פורים שחל להיות בשבת ערב שבת זמנם, ופרכינן, ערב שבת זמנם, והא שבת זמנם הוא, אלא לאו הכי קאמר שלא בזמנם כזמנם, מה זמנם אפילו ביחיד אף שלא בזמנם אפילו ביחיד כו'. הנה מכאן מוכח בבירור, שכל שהוא דחוי מעיקרו, "שלא בזמנם" מיקרו. ומתוך הרשום ככתב נמצינו למדים למעשה, שמי שקורא אותה בזמנה מצוה לחזור אחר עשרה, ואי לא אפשר קרי אותה ביחיד. אבל אם יוצא לדרך שקורא אותה קודם זמנה, וכן אם חל ט"ו להיות בשבת לבני כרכין צריך לקרותה בעשרה. ואי ליכא עשרה יקראנה בלא ברכה, והכי נקיטין:

הלכות מגילה סימן תרצ

שלג באר הגולה

ז טור בשם הירושלמי
בספר ד' ומגילה ח' שם
בשם רב האי ושכן מנהג
צורת האשכנזי וספרו,
וכן כתבו בשמו שאר
פוסקים (* נ"כ הם
דברי הרמב"ם אבל
הטור כתב פשוט וקרא
וכפירוש מהר"ל הכל
ענין אחד שכתב סימן ג'
ופרשטת כאיגרת אפילו
מה שעתיד לקרות)
ט מגילה ה' וכ"כ
וכפירוש התוספות שם,
וכן כתב הטור בשם רב
עמרם ואביו הראש

פרשנדתא' כו' עד 'עשרת' (מהר"ל בשם רוקח): טז 'צריך שיאמר "ארור המן ברוך מרדכי, ארורה זרש ברוכה אסתר, ארורים כל עובדי כוכבים ברוכים כל ישראל", וצריך שיאמר "וגם חרבונה זכור לטוב": יז "מנהג כל ישראל (נח) שהקורא קורא (יג) (טו) "ופושט כאיגרת להראות הנס, וכשיגמור (נו) חוזר (יג) וכורכה כולה ומברך: הגה יש שכתבו שנוהגין לומר ד' פוסקים של גאולה (נח) בקול רם, דהיינו "איש יהודי" וגו', "ומרדכי יצא" וגו', "ליהודים היתה אורה" וגו', "כי מרדכי היהודי" וגו', וכן נוהגין במדינות אלו (הגהות מיימוני פ"א וכל"כ ובבורהם), והחזן תוזר וקורא אותן. עוד כתבו, שנהגו התינוקות לצור צורת המן על עצים ואבנים או לכתוב שם המן עליהן ולהכותן זה על זה כדי שימחה שמו, על דרך 'מחה תמחה את זכר עמלק', 'ושם רשעים ירקב'. ומזה נשתרבו המנהג (יד) (נט) שמכים המן (ס) כשקורים המגילה בבית-הכנסת (אבודרהם). *ואין לבטל שום (טו) מנהג או ללעוג עליו כי לא לחינם הוקבעו (כ"י בשם) יח "מגילה (סא) בי"ד ובט"ו *צריך

באר היטב

שאומרים המן יאמר שם רשעים ירקב. ועכ"פ כשמכין המן צריך החזן לשתוק כדי שישמעו כולם קריאתו, וכל יחיד יקרא פסוק או ב' מתוך החומש בעוד שמכים המן כי אז אף שלא ישמע מהחזן יצא כמ"ש ס"ד: (טו) מנהג. וכי רמ"א בתשובה סימן כא בשם מהר"ק שורש קמד דאם נמצא המנהג באיזה פוסק אין לבטל, ואפילו בשעת הדחק אין לשנות המנהג, ואפילו יש במנהג צד איסור אין לבטלו כמ"ש מהר"ק ש"ט,

ביאור הלכה

בקריאה (והוא הדין בשמיעה), לדעת כל הפוסקים הנ"ל חזר ומברך אף שאין מפסיד הקריאה, אכן בחיי-אדם חשש לדעת הרי"ז וכתב דתיבה שאין מפסיד הקריאה חזר ואינו מברך, ועיין שם דאפילו חיסר אות אחת בקריאתו יחזור: * ואין לבטל שום מנהג וכו'. עיין במגן-אברהם שהאריך בזה. והנה מה שכתב דאפילו יש במנהג צד איסור אין לבטלו כמו שכתב מהר"ק שורש ט, עיין בתשובת חתם-סופר סימן קנט שאין אנו שומעין לו, דכבר רחוק ליה פרי חדש במנהגי איסור שלו סימן י בראיות ברורות, וכן נראה מתשובת הריב"ש סימן רנו, עיין שם. ועיין תשובת יבין ובעז סימן קיח שהאריך בדיני מנהג [פ"ת]: * צריך לתזור אחר עשרה. עיין משנה ברורה מה שכתבנו במי שהיה ביתו סמוך לבית-הכנסת וכו', כן הביא הבאר-היטב בשם הלכות קטנות. והנה

משנה ברורה

בעלמא: יז (נה) שהקורא וכו'. אבל היחידים השומעין במגילות (ג) אין צריכין לפשוט [ב"ח ומהר"ל]: (נו) ופושט כאיגרת. היינו, שפושטה (נא) כולה, ואינו מניחה כרוכה אלא כופל אותה דף על דף, ויזהר שלא יגררה על-גבי קרקע [א"ר ופ"ח]. ועיין בפרי-מגדים שכתב דלאו דוקא על-גבי קרקע, הוא הדין תלויה מעל השולחן ושטענדע"ר נמי הוי גנאי כתבי-קודש. עוד כתב דהפשיטה יהיה קודם שמתחיל לברך, כדי שלא יהיה הפסק בין ברכה לקריאה: (נז) חוזר וכורכה כולה ומברך. רוצה לומר, שכורכה כולה (ננ) ומניחה לפניו על המגדל (נג) ואחרי-כך מברך, והטעם, דגנאי הוא למגילה שתהיה מונחת כך. (נד) ואפילו אם התחיל הברכה ואמר 'ברוך אתה', כיון שלא אמר השם פוסק באמצע וכורך ואחרי-כך מברך: (נח) בקול רם. משום (נס) שמחה. ומה שחזר וקורא אותן, כדי להשמיע לצבור, שמצוה (נו) לכתחלה לשמוע כל המגילה מתוך הכתב: (נט) שמכים המן. מהר"ל לא היה חושש להכות המן, והגאון יעב"ץ כותב על אביו החכם צבי שהיה מכה ורוקע ברגלו וטופח בסנדלו כשהגיע לזכירת המן, והפרי-מגדים כתב דיצא שכרם בהפסדם, (נו) שמכלכלין הרבה: (ס) כשקורין המגילה בבית-הכנסת. וצריך החזן לשתוק אז בעת שמכין כדי שישמעו כולם קריאתו. ומפני שמצוי מאד קלקולים על-ידי ההכאה ורגילים הנערים להכות כמה פעמים בעת שחזר החזן לקרות, על-כן טוב ונכון שכל יחיד יקרא פסוק או שנים מתוך החומש בעוד שמכין המן, כי אז אף שלא ישמע מהחזן יצא, כמו שכתב סעיף ד, וכן כתב הפרי-מגדים שנכון מאד שכל אחד יתפוס חומש בעת הקריאה וכל חיבה שלא ישמע מן החזן יקרא מן החומש יח (סא) בי"ד ובט"ו. היינו בי"ד לעיירות וט"ו למוקפין, ורוצה לומר, (נח) אף שהוא בזמנה ואיכא פרסומי ניסא בלאו הכי, שהכל קורין באותו זמן, אפילו הכי צריך לטרוח ולקבץ עשרה שיהיו בעת הקריאה משום פרסומי ניסא; וכל-שכן אם הוא שלא בזמנה, כגון המפרש בים והיוצא בשיירא ואינו מוצא מגילה להוליך עמו דמותר להקדים ולקרותה קודם שיוצא, כנ"ל בסימן תרפח סעיף ז, (נט) או דמתרמי יום ט"ו בשבת, דצריכין המוקפין להקדים ולקרותו בערב-שבת, כדאיתא שם בסעיף ו, (ס) בוודאי צריך לקבץ עשרה לקריאתו, ובה עוד (סא) חמיר יותר, דאי ליכא עשרה לא יברכו

שער הציון

(ג) וכמדומה שאין נוהגין כן אלא כל אחד פושטה כאיגרת [פמ"ג]: (גא) ב"ח ומגן-אברהם בשם מהר"ל. ומה שכתב המחבר 'ופושט כאיגרת' היינו אפילו מה שעתיד לקרות [מ"א]: (גב) אליה רבה וש"א, ולא כמגן-אברהם שכתב שמניחה על מקומה: (גג) אליה רבה והגר"א וש"א, ולא כמגן-אברהם שכתב בשם כנסת הגדולה וסדר-היום דאם רוצה יוכל לברך תחלה, וגם הכנסת הגדולה בעצמו חזר בו אחר-כך בספרו שיירי כנסת הגדולה והסכים לדברי מהר"ל: (גד) אליה רבה והביאורו האחרונים: (גה) מרדכי: (גו) פוסקים: (גז) ואף שהש"ץ שותק בשעה שמכים, גם זה אינו נכון, שאסור לכתחלה להפסיק יותר מכדי נשימה, כנ"ל [שם בפמ"ג]. והנה לא העחקתי מה שהביא המגן-אברהם בשם הלבוש שהיה אומר 'ושם רשעים ירקב' בעת זכירת המן, דאף אם נימא דזה לא חשיב הפסק משום שהוא מעניני של יום וכדמוכח סוף סעיף יג, על-כל-מניין יוכל לצמוח מזה קלקול גדול, שלא ישמע או איהו תיבות מן הש"ץ על-ידיה ולא יצא אז בקריאת המגילה, לכן טוב שלא לומר כלל: (גח) עיין רש"י (גט) כן מוכח בגמרא דזהו גס-כן בכלל שלא בזמנה, אף דזה הכל קורין בערב-שבת, מכל מקום הואיל ודחוי הוא מומנו המיוחד לו לא הוציאוהו חכמים שלא בזמנו (ס) רבוה גם רב מודה: (סא) וטעם הקריאה בלא ברכה, דזה תליא בדעות הראשונים אם לדברי רב וכן לרב אסי דשלא בזמנה קורין בעשרה הוא לעיכובא או לכתחלה למצוה, ולדברי הרי"ף והרשב"א והרמב"ן מיירי רב ורב אסי לענין דיעבד וממילא שלא בזמנה עשרה הוא לעיכובא, ואף דלענין זמנה נקטינן דרק לכתחלה צריך לחזור אחר עשרה, שם יש עוד סברא דצריך לפסוק כרב משום דרבי יוחנן קאי כוותיה, מה שאין כן שלא בזמנה, ודעת רש"י ור"ה דהם מיירי רק לענין לכתחלה ולכן יקראנה בלי ברכה. אחר-כך מצאתי בפרי חדש שגם הוא פסק כדבריו דיקראנה בלי ברכה:

הלכות מגילה סימן תרצ תרצא

(סב) לחזור אחר (טו) עשרה, ואם אי אפשר בעשרה קורים אותה ביחיד: הגה ויש להסתפק (סג) אם נשים מצטרפות לעשרה (הגהות אשירי פ"ק, טור סימן תקפד). ואם קראו אותה בצבור ואיזה יחיד לא שמעה, יוכל לקרות אפילו (סד) לכתחלה ביחיד הואיל וקורין אותה באותה העיר בעשרה (כ"י בשם א"ח). (סה) וכשהיחיד קורא אותה (סו) בזמנה, צריך לברך עליה (כ"י):

תרצא דיני כתיבת המגילה ותפירתה, ובו י"א סעיפים:

א [*] אין כותבין המגילה (א) אלא בדיו, (ב) על הגויל (ג) או על הקלף, כספר-תורה. ואם כתבה (ד) במי-עפצים יקנקנתום, כשרה. לכתבה בשאר מיני צבעונים, פסולה. (ה) וצריכה

א לשון רמב"ם בפרק ב' במשנה מגילה י"ז ב' במשנה תנן בקנקנתום פסולה, הורב המגיד כתב שם דע שבקנקנתום פסולה ובמיני כשרה כ"י ועין בתוספות שם י"ח ג' שם במשנה ד' סימרא ודכי תנחום ואמרי לה רב אשי שם ט"ו

שערי תשובה

באר היטב

[*] אין כותבין כו'. עיין בבר"י שהביא בשם מהר"ם פרובנציאל בחשוכה כתיב כתב במעשה שהדפיסו מגילות על קלף והצריכו גזירה דפסולים משום חק תוכות ודילמא אתי למטעי להכשירם, אבל בנייר לא אתי למטעי, ע"ש. ועיין פ"ח דאם דפוסה רובה פסולה, אבל כתובה רובה כשר, ודלא כספר-הזכרונות כו', ועיין בספר קרבן-נגאל שהשיג עליו דמדמי להשמיט הסופר כו', דאז דכתב שלא כהוגן גרע כמ"ש רש"י דף ט. והבר"י הל"ץ בעד הפ"ח דרעתו דהתוספות פליגי על רש"י בזה, ע"ש. ולענין דפוס אם הוא חק תוכות, דעת כמה תשובות שהם נידון ככתובה, ועיין לעיל סימן רפד ובידד ה"ל ס"ח. ועיין כתשבי"ח ח"א סימן ח דמגילה בכתב מאשיק (והוא כעין משיטא^(א) שלנו) פסולה, והביאו בבנה"ג, ותמה על הפוסקים שהשמיטו ממשנתנו דתני עד שתהא

ואפילו במנהג מקום אחד אמרינן שמבטל הלכה, מיהו אם נשתנה הענין מאשר היה בזמן הראשונים רשאים לשנות המנהג לפי הזמן, עכ"ל. ומהרא"ש בביאורי סמ"ג כתב: הא דאמרינן מנהג עוקר הלכה היינו אפילו רוב דעות ס"ל אסור והתלמוד מסייע להו והמנהג בני על-פי הפסיקתא או ספרי חיצונים, אמרינן מנהג עוקר הלכה דודאי כך קבלו אבותינו איש מפי איש, עכ"ל, עיין מהר"ק ש"ט ושני"ד וכספר ב"ש. ודוקא מנהג שנתייחד ע"פ ותיקין, אבל מנהג שאין לו ראייה מן התורה אינו אלא כטועה בשיקול הדעת, ס"ס פ"ד. ודבר שנגזר במגין, אפילו יודע מאיזה טעם ובטל...הטעם, צריך מגין אחר להתירו, גמרא פ"ק דביצה. ואין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמגין. ובכל דבר שהוא רק משום חששא ועברה החששא א"צ מגין אחר, כמ"ש ב"ד סימן ק"ו ובתוס' ביצה, ע"ש. וביבמות דף עט כתבו דבדבר שבממון היו יכולים לבטל דברי ב"ד חבירו משום דהפקר ב"ד הפקר, וע"ש בתוספות דדבר שלא פשט איסורו ברוב ישראל יכולין לבטל, ע"ש, ועמ"א, ועיין מ"ש המ"א סס"י ט', ועיין בספר נחלת-שבעה דינים הרבה מענין המנהגים, ועיין בספר ב"ש: (טו) עשרה. אעפ"י שיש לו מאה אנשים מצוה לקרותה בצבור משום ברב-עם הדרת מלך, ר"ן, כ"ח. ועיין הלק"ט ח"א סימן רפד ואפילו ביתו סמוך לכהכ"נ חלונותיו פתוחים לכהכ"נ אפ"ה ילך לכהכ"נ משום פרסומא ניסא, ע"ש:

ביאור הלכה

משנה ברורה

ראיתי בלבוש שהעתיק לדינא היפוך מזה, דירצא בזה ואף לכתחלה יכול לעשות כן, ומכל מקום נראה דהדין עם הלכות קטנות דצריך לילך לשם, דאף שדברי הלבוש נשכתב דכיון דבמקום הקריאה יש שם עשרה ושם הוי פרסומי ניסא והוא שומע לה מאותו המקום, יוצא בה אף לכתחלה, דקריאת המגילה הלא במקום עשרה היא נובעים מדברי הר"ן המובא בבית-יוסף, עיין שם, מכל מקום פשוט דגם הר"ן מודה דצריך לילך לשם על-כל-פנים משום 'ברב-עם הדרת מלך', דהרי הר"ן גופא הקשה לדברי רב דבזמנה קורין ביחיד אף לכתחלה: אמאי אמרו בגמרא דבית רבי היו מבטלין תלמוד תורה לילך לשמוע מקרא מגילה, ותידך דלמצוה מן המוכרח משום 'ברב-עם הדרת מלך' גם רב מודה דאפילו היה לו בביתו מאה אנשים צריך לילך לבית-הכנסת לשמוע הקריאה בצבור, ורק לענין לחזור אחר עשרה לקבצם סבר רב דלא הטריחוהו חכמים, עיין שם, ואם-כ"ן הכי נמי בעניננו, אף אם נימא דמשום פרסומי ניסא אין מחוייב לילך לבית-הכנסת, כסברת הלבוש, על-כל-פנים משום

(סב) המוקפין עליה. (סג) לחזור אחר עשרה. ואם בעת ההוא קורין אותה בצבור בבית-הכנסת, (סד) או אפילו יש לו מאה אנשים בביתו מצוה לילך לשם משום 'ברב-עם הדרת מלך'. וכן מי שהיה ביתו סמוך לבית-הכנסת חלונותיו פתוחות לבית-הכנסת, אפילו הכי צריך לילך לבית-הכנסת לכולי עלמא משום 'ברב-עם'. ועיין בביאור הלכה: (סג) אם נשים וכו'. דאפשר דכיון דהוא רק משום פרסומי ניסא סגי אף בנשים. ועיין בפרי-מגדים, דמדלא הזכיר הרב 'קטנים' משמע דסבירא ליה דקטנים בוודאי אין מצטרפין לעשרה, דלאו בני חיובא נינהו וחיובן הוא רק מטעם חינוך: (סד) לכתחלה ביחיד. דהנס כבר נתפרסם, וליכא רק משום 'ברב-עם', (סד) לא מטרחינן ליה למכנף עשרה. והא דקיימא לן דאף אם יש לו מגין בביתו אפילו הכי מבטלין תלמוד-תורה ועבודה לילך ולקרות בצבור משום 'ברב-עם'? התם הלא הצבור מזומן לפניו, מה שאין כן הכא לעשות צבור אינו מחוייב. ועיין ביד-אפרים שכתב, דדין זה שהביא הרמ"א בשם ארחות-חיים אינו מוסכם לשאר פוסקים, ולכן אף בכהאי גוונא יהדר אחר עשרה אנשים: (סה) וכשהיחיד קורא אותה. היינו במקום (סה) דאי אפשר לו לקבץ עשרה, או בגוונא דצייר הרמ"א מקודם: (סו) בזמנה. לאפוקי אם קורא היחיד אותה שלא בזמנה, כגון כרכין המוקפין חומה דמתרמי יום ט"ו שלהן בשבת דקורין אותה בערב-שבת, והוא קורא אותה ביחיד, לא יברך עליה בכל גווני, וכנ"ל בסעיף-קטן סא:

א (א) אלא בדיו. עיין לעיל בסימן לב סעיף ג בהג"ה ובמשנה ברורה שם: (ב) על הגויל. הוא העור שלא נחלק, ולא הוסר ממנו רק השיער ותיקנו שם, ומצד הבשר לא הוסר כלום: (ג) או על הקלף. עיין לעיל בסימן לב סעיף ז: (ד) במי-עפצים וקנקנתום. עיין בט"ז בשם הכסף-משנה, דמה שהכשירו במי-עפצים היינו עם גומא, דמי-עפצים בלחוד פסול [וכן הסכים הגר"א בביאורו, דמשניהן יחד נקרא דיו], וכן קנקנתום דמכשרינן היינו במי-קנקנתום, דאלו קנקנתום לחוד בוודאי פסול. והגר"א בביאורו פירש, דמה שאמר 'במי-עפצים וקנקנתום' היינו שכתב בשניהם מעורבין יחד. ועיין לעיל בסימן לב סעיף ג בביאור הלכה דיבור המתחיל שלא וכו': (ה) וצריכה שירטוט. היינו (ב) על כל שיטה ושיטה:

שער הציון

(סג) לא ציירתי בזה לענין מפרשי ימים, דהם בלאו הכי צריכין לקרות בלי ברכה, כנ"ל בסעיף ז שם: (סד) מגן-אברהם: (סד) ולעיל מידי שהוא דר במקום דליכא צבור בבית-הכנסת לקריאה, אי נמי, שהוא רוצה לקרות קודם שמתכנסין הצבור בבית-הכנסת: (סה) לכושי: (ב) כל האחרונים, דלא כמגן-אברהם ולבוש:

(א) עיין סימן תקמה, שער הציון סעיף-קטן ח.

ודעתו שם נוטח והכנסם קורא צי"ד, אבל כל דברי הצרכי נכתבו בזמן שלא היה צידו לא הרמזין ולא הריטציה, אבל כשצוינו לדבריהם אין מקום למש"כ הצרכי.

סימן קנה

א מגלה הי' אי מתני' באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין, צריף הביא הירושלמי דסעודה פורים שחל בשבת מאחרין, ואחרונים ז"ל [כמ"א והק"ב] הביאו ק"י רלצ"ח מסוגיה דלק"י ל' אי פורים שחל להיות ע"ש ר"א מקדימין פי' זכור שלא הקדים עשי' לזכירה ושמואל אמר כיון דזכירה מוקפין עשי' וזכירה כהדדי נינהו, אלמא דסעודה דמוקפין צע"י ונראה דזכירה של פרהה זכור קבעו חכמים קדם פורים שהוא יום שאירע בו הנס במחייית המן, ויום הפורים קורין אותו חכמים עשיה שהוא יום שאנו עושין אותו זכרון על העבר, כדכתיב ע"י כ"ז, להיות עושים וגו' והכוונה קציעות הימים למנותן, וכן מפורש בא דאמר י"ז אי מה עשיה למפרע לא, ור"ל אין ע"י קדם ל"ד שאי אפשר לפרש על משתה ומשלוח מנות ומלא"כ דבין אין סדר, ופי' זכור הוא זכירה לעשות צע"י, ואין נפקותא אם אנו נזכרין בו כג המלות שקבעו בו חכמים או לא, דמ"מ יום הפורים הוא יום המאורע ובו מלות זכרון של הנס, והרי אמרו ד' אי דשאלין ודורשין צע"י שחל להיות בשבת, ואם אין אנו מקיימין בו קריאת המגלה וסעודה מפני שאי אפשר מ"מ לא שייך לקרוא את יום ע"י יום המאורע אף שיש בו מלות סעודה פורים להשלמה מה שחסרו בשבת, [ומה שאמרו ד' אי איתיקוש זכירה לעשיה היינו קריאת המגלה כלפי עשיית סעודה קורין אותה זכירה, ומשתה ומשחה קורין עשיה] וצרכי הי' אי מצוה דבזמן כה"ג היו קורין בשבת ואח"כ גזרו משום דרבה.

ואחרי שהדבר מפורש בירי' דהסעודה ציוס אי' ופסקוהו הראשונים ז"ל כמצוה צרי"ן וסחמו צע"י אין מקום להרהר, ולפי מצוה מקור בגמ' דאפשר לאחר כה דאמר רב יוסף מפני שעיניהם של עניים כו'.

ד ב' מפני שעיניהם של עניים נשואות למ"מ, פרש"י וא"א בשבת נראה דר"ל דאי אפשר להביא מחנות לבית עני משום איסור הולאה, ונראה דמבי"ע אי אפשר לקיים משלוח מנות בשבת, ואפשר דאין לקבוע מנוח או בשבת דהוי עובדא דחול כיון דכל העם עסוקין בזה [זכר לדבר שורה בי"ד צ"ב] אבל אין סביר דמשום דיומאין מחנות לאציונים צמעות אי אפשר בשבת דשפיר יש לקיים בצבר ויין, והדבר מוכרח שהרי גזרו במגלה שמה יעצירנה ואיך אפשר לקיים משלוח מנות ומלא"כ בשבת שתיקן הכאה מצית נותן לבית מקבל [ואכילה מקבל בבית נותן חתן רק באופן מוגבל ומתומלס].

והא דאמרו מפני שעיניהם כו' משמע דלולא טעם זה היה אפשר לחלק ויקבעו קריאת המגלה בשבת ומשלוח מנות ומלא"כ ליום אחר, ונראה דהיינו לאחר המשלוח ליום א', אבל להקדים אי אפשר דהרי משמע דעת חז"ל נזכרים ונעשים דוקא זכירה קודמת לעשיה, [ואפשר דעיקר טעם דעיניהם של עניים כו' היינו שאין ראוי לקרות המגלה ולא לשמחם אבל אם יקדימו ליחס לית לן בה, וע"כ הכונה שאין מקדימין עשיה לזכירה אבל י"ל שאין רגילין לאמלויי נפשו לפני הכותבין אלא ציוס הקריאה].

ולהאמור נראה דהל ע"י בשבת דבני כרכין קורין צע"י, מש"מ ומלא"כ צע"י ודלא כמש"כ בק"י, ובלא"ה נראה דמש"מ ומלא"כ אינם מתחלקים ולכן לא הזכירו בגמ' משל"מ דזה בכלל מלא"כ, ואמנם צמ"א בשם רלצ"ח כ' דמש"מ בכלל משתה ומשחה [שמעתי בשם כה"ג דמשלוח מנות בכלל מתלא"כ וכמש"כ] והא דבני כפרים המקדימין נותנין לעניים ציוס הכניסה ומש"מ צי"ד הוא משום דעיקר זמנם צי"ד, אבל יום ע"י שאינו יום הנס לא עבדין בו אלא סעודה המזכרת בירושלמי.

ב לענין קריאת נשים בעשרה [למוקפין בחל י"ד בשבת] יש הרבה לזדון להקל. א. דעת רש"י הראצ"ד והר"ה והר"ש

חומה, חזרו ונבנו חזרו לדין מוקף חומה, וכן אם חרב ונעשה של עכו"מ בטל דין מוקף וכמש"כ תו' כחוצות מ"ה צ' דאפי' ברוב עכו"מ מהבטל דין מוקף חומה, חזרו וישבו שם ישראל חזר לדין מוקף, ואם הדין כן גם למקרא מגילה יש לחמוה למה לא פי' בגמ' כן הא דריצ"ל, והלכך נראה דלענין מקרא מגילה אף אם חרבה ואין שם ו' בתים מ"מ קוראין צע"י, וכן אם נעשית של עכו"מ.

ובאמת דין נעשית של עכו"מ, מצוה להדיא בירושלמי והביאורו הראשונים ז"ל דאיתא בתם כרך שחרב ונעשה של עכו"מ אית חמו בו אין קורין צמ"ל קורין כו', ופי' הריטציה דמצעי לי' בנעשה הכרך כולו של עכו"מ, ישראל הנכנס לשם אם קורא צע"י, כיון דלענין צהי ע"ה פקע מני' דין מוקף בנעשה של עכו"מ, לענין מקרא מגילה מהו, ופשיט דלענין מקרא מגילה אין הפסד במה שיושביו עכו"מ, שהרי דין מוקף חומה לענין מקרא מגילה הוא אפי' בחולה לארץ, שאין שם דין צהי ע"ה ויושביו עכו"מ, ה"ג צמ"י הטפ"י שיושביו עכו"מ דינו כמוקף לענין מקרא מגילה, עוד פי' הריטציה דכאי ח"ל המוצר בירושלמי הוא ר"ת חולה לו ר"ל דהסמוך ודאי קורא צע"י שהרי נתייב צע"י והוא לא נשתנה ואיך יתכן שבו יקראו צי"ד ויהא עפל חמור מן העיקר [וזה ל"ע דאם הטפל אינו חמור מן העיקר דין הוא שגם חולה לו קורין צי"ד אבל הגר"א ז"ל דגרס ג"כ חולה לו וישב זה יעו"ש], ואמנם עדיין לא שמענו מה דין כרך שחרב ואין בו יושבים כלל לא ישראלים ולא עכו"מ, ישראל הנכנס לשם מה דינו, ואם דין חרב בדין נעשה של עכו"מ יתא' הא דלא מוקי הא דריצ"ל כשחרב מיושביו וכמש"כ לע"ל, ובצ"כ צב"ל סי' תפ"ח כחז צב"ס דבר משה דכרך ששמש, הסמוך לו קורא צי"ד, והנה דין הכרך והסמוך לו הם לעולם בדין אחד, ואם הכרך ששמש הנכנס לחוכו קורא צע"י הדין נותן שגם הסמוך לו קורא צע"י, ומשמע שדעתו ז"ל דכרך ששמש פקע מיני' דין מוקף, אבל אין הדבר מוכרח.

ולדעת הרמב"ן דמוקף שאין בו י' בעלנין זמנו צי"ד, אי אפשר לפרש דברי הירושלמי אלא כשחזרו ונתישבו ישראל, דכ"ז שאין שם ישראלים, הרי אין שם י' בעלנין ואין לו דין מוקף, וכן פי' בהדיא הרמב"ן דהירושלמי מייירי כשחזרו ישראלים ונתישבו בחוכו, והא דמצעי לי' בירושלמי היינו אם זה שנפסק בישיבת עכו"מ, בעלו דין מוקף מני' לעולם, ולא יושיל החזרת ישראל לחוכו, וכמיימרה דריצ"ל בגמ' דידן כרך שחרב, ופשיט דאינו מפסיק דין מוקף מני' שהרי דין מוקף לענין מקרא מגילה, הוא גם בחז"ל בישיבת עכו"מ, ואם אפשר לפרש דברי הירושלמי דהנידון הוא כשחזרו ישראל ונתישבו שם, אין לנו מקור שיבא דין מוקף אף בשעה שיושביו עכו"מ, ואמנם פשטא דירי' הוא בשעה שיושביו עכו"מ וכמו שפי' הריטציה, אלא לדעת הרמב"ן דמוקף שאין בו עשרה בעלנין אין לו דין מוקף סחמו כפירושו דהגדון הוא כשחזרו ישראל אבל למאי דקוי"ל כדעת ש"פ דמוקף שאין בו עשרה בעלנין לא פקע מיני' דין מוקף, פי' הירושלמי הוא כפשוטו דמצעי לי' בשעה שיושביו עכו"מ, ופשיט דדינו כמוקף, ואין לנו מי שיתלוק על דברי הריטציה דאף הרמב"ן לא קאמר אלא משום דביושביו עכו"מ חסר התנאי די' בעלנין אבל לא משום חסרון ישיבת ישראל.

והגר"א ז"ל צביאורו מפרש ג"כ הירי' בשעה שיושביו עכו"מ, וכי יושב דברי הרמב"ן דהירושלמי איירי ברוב עכו"מ ויש שם עשרה בעלנין, ומסוק דאש"ג דלענין צהי ע"ה רוב עכו"מ מצטלן דין מוקף, לענין מקרא מגילה אין העכו"מ מצטלן, ונראה דה"ה לדין בכל העיר עכו"מ, עוד פי' הגר"א דהא דאמרו בירושלמי בו אין קורין ח"ל קורין הוא בניחותא, בו אין קורין מפני שאין בו י' בעלנין אבל הסמוך שיש בו י' בעלנין קורין צע"י.

נמצא לדינא כרך שחרב ונעשה של עכו"מ, הסמוך לו קורא צע"י, כמו שמצוה בירושלמי לפי הריטציה והגר"א, ולא מלינו מי שחולק ע"ז.

וכן כחז צב"ל שם צב"ס הצרכי דכרך ששמש של עכו"מ, ישראל הנכנס לשם קורא צע"י ואמנם צרכי לא החליט זה

והרא"ש, שאין דין עשרה לשיכובא אפי' שלא ^ב מדברי הר"מ פ"א ה"ז מצוה דשלא בזמנו הגאמר בגמי אינו אלא חוץ מ"ד וע"ו, אבל בני חמיוס הקוראין בארביסר איכא פרסומא עובא כיון שבוטא זמן קריאה לרוב העולם, [ואם זה ג"כ בכלל שלא בזמנו ובני י לא יתכן לומר ההלכה בלשון אלו הקוראין קדם י"ד, דהרי לשון זה ממשע בני ע"ו הקוראין ב"ד, אלא ודאי האמת כן דאין בני ע"ו הקוראין ב"ד בכלל שלא בזמנו] ומש"כ במ"צ בשע"ה"ל אות נ"ט תמוה דבגמי איתא י"ד שחל בשבת וקוראין ב"ג דזה השיב שלא בזמנו. ג. באו"ז מסתפק בלאו בני חויבא אי הוו בכלל עשרה [וביניו קטנים] ומשמע דנשים ודאי הוו בכלל עשרה כיון דבני חויבא מינו ואיכא פרסומא ניסא [ולשון הרמ"א בנשים כבר כתב הרמ"א דאינו מדוקדק] וכ"כ הרמב"ן דאפי' רובא כבר ילאו לית לן בה, דלאו משום זכותא דעשרה הוא אלא משום פרסומא ניסא, וא"כ אין מקום לקבוע בפרסומא ניסא הנאים ולמשעו נשים. ד. למש"כ הרמ"א דיחיד שלא שמע א"ל עשרה כיון דכבר נתפרסם בקריאת עשרה בציבור, נראה דגם שלא בזמנו הדין כן, ונפל צבירה כל הנידון. בגליון יד אפרים כתב דהרי"ף וח' דהביאו ראי' דהלכה כר"ה מהא דאמר ר"י י"ט ב' בציבור מכלל דאיכא ביחיד לית לכו סברת הראב"ד דאם כבר קראו בציבור איכא פרסומא ויכול יחיד לקרותה אח"כ יחיד, דא"כ אפשר לאוקמי בהיא דר"י בהכי, ואפשר דלא שייך לאוקמי בהכי כיון דלא הוזכר דבר זה בהדיא בגמ', מדרך הגמי לפרש, וסתמא משמע דר"י בל למעט יחיד הקורא בזמנה, דבר שהוזכר בהדיא בגמי ודברי הראב"ד נלמד מהיה עובר אחרי ציבוי"ג אם כיון לכו ילאו וכמו שכתב צ"י בשם הר"ן, והר"ן כתב כיון דצמקום הקריאה יש עשרה, ודעת הראב"ד דה"ה ביחיד הקורא אחריהם, ועוד נראה דלדעת הכוזבין דעשרה מעכבין מוכח בגמי דלאחר שקראו בציבור מותר ביחיד דאמרו י"ח ב' לא יאמר הקרא חזיה עם הציבור כי משמע דחזיה הראשון לא יקרא עם הציבור דריעותא דלישנא בלשון חכמים לומר ואחזור ואקרא בציבור אחר אם היה הדין כן, דצליכא ליבור אחר לא שייך לדון בזה. ומש"כ צ"ח שם דהראב"ד ס"ל דצמקום דבטיע עשרה אף דיעבד לא ילא ביחידות, והראב"ד חידש דלאחר הציבור השיב כציבור כדי לתרן בהיא דר"י בכתובים, אין לכל זה הכרח, ואם הראב"ד שהביא הא"ח הוא הראב"ד בעל השגות הרי דעתו ז"ל מצוה"ש פ"א ה"ז דאין עשרה אלא לכחלה, ובהיא דר"י באין לו עשרה, ולא מוקי לה בקורא אחר הציבור. נראה לדעת רש"י וסיעתו דאין עשרה מעכבין לכר"ע, הא דאמר הקורא במגילה הכתובין בין הכתובין לא ילא בעל למאי

דמסיק דדוקא בציבור דכיון דיחיד ילאו בה ע"כ בציבור ג"כ ילא דאפשר לחשוב את הציבור ליחיד ומה נגרע שכן עשרה, וזהו בכלל ומהו לה, וכן פי' הר"ן, אלא דהר"ן פירש דאף לדעת הר"ף דשלא בזמנו עשרה מעכבין מ"מ מגלה כתובה בין הכתובין כשרה דיעבד שאין זה חסרון גמור כחסרון עשרה וזה אינו מוכח ד"ל דומחו לה אינו אלא להכשיר בזמנו אלא הר"ן דקדק בלשון ומהו לה משמע לשבר הדין שאמר, אבל שהאם כתובה בין הכתובין כשרה ביחיד ופסולה בציבור דיעבד אף שאין ליבור מעכב זה אי אפשר.

ר' ב' חוד"ה ורבי, ויש שנוכחין בו, והר"ן כתב דעושיין סעודה בראשון אבל לא משל"מ דזהו בכלל מתלא"צ דאינו אלא בשני, ולא דמי לבני כפרים המקדימין דנותנין מלא"צ ביום הכניסה ומ"מ משל"מ בזמנו דהתם הסעודה ג"כ אינה ביום הכניסה, ור"ל דהתם אין עושיין הסעודה ביום הכניסה משום ד"יג אינו יום שגחו הלכך אע"ג דנותנין לעניים ביום הכניסה משום שעיניהם נשואות למ"מ מ"מ משל"מ ביום הסעודה דכשם דסעודה ראוי לקבוע בזמנה כן משל"מ עדיף בזמנה, אבל הכא לענין אדר ראשון ושני נהי דסעודה עבדין גם בראשון, כשם שאכור בהספד ותענית, ויש מקום לומר לנהוג גם משל"מ ומלא"צ שהם בכלל חיזוק שמחת הפורים, והמטה אמרה דאין מלא"צ בראשון אין לנו לחלק ולומר דמשל"מ איתא גם בראשון, אלא משל"מ ומלא"צ חד מלתא היא ומשל"מ בכלל מלא"צ דתנן שאין אלא בראשון, ובני ע"ו שקוראין ב"ד ועושיין סעודה בע"ו אין הכרח מדברי הר"ן לא לכאן ולא לכאן, ד"ל ד"ד עדיף לענין משל"מ כיון דהוא עיקר הזמן לרוב העולם ומרווחין ג"כ דריעות של משל"מ ומלא"צ הם יחדו, וי"ל דחיזוק השמחה צ"ל עדיף.

דין עשרה אינו דוקא בחד קורא ותשעה שומעים אלא אפי' כל אחד קורא במגלה שלו, כדתנן י"ז א' היה כותב כו' אם כיון לכו ילא, ובגמי י"ח ב' מוקמינן לה דמנחה מגלה קמי' וקרי לה מינה, ולר"א דאפי' בזמנה בני עשרה, ולדעת הר"ף דעשרה מעכב, מוכח מכאן דאע"ג דקרי לעלמו מ"מ מקרי עשרה, ונראה דאע"ג דאין קוראין כולן יחד בשום אלא אחד ממהר קריאתו ואחד מרבה במתינות אין צדק כלום כמו הכא דקרי וכותב ואינו מכיין עם הציבור מ"מ ילא אפי' לרב אפי', דלא משמע כלל דאיירי דהציבור ממתין עליו עד שיכתוב, וכן הדין נותן דגם בתפלה עשרה כל שקבצו בצי"א מקרי ליבור אף שאחד מזדרו ואחד מהעכב, וכש"כ הכא במגלה דא"ל עשרה רק משום פרסומא ניסא וכמש"כ לעיל, ואף אם היחיד מתאחר וגומר קריאתו אחר הציבור מקרי בציבור, דכן הוא בכתובה.

השמטה להלכות ברכת הפירות

ושייך לריש סימן ל"ג

צירושלמי בגרעיני אגסין וקרוםטמלין אכל שאר גרעינין לה, וכן תנן עוקלין פ"ב מ"ב דאין מלטרפות ואם היו פירי למה אין מלטרפות, עכ"ל, ודבריו ז"ל תמוהים לן מאד, דאדרבה לענין תרומה גרעיני זיתים תמרים וחרובים אסורים לזרים אף שלא כנסן וכדתיבא בתוס' דתרומות ופסקה הר"מ פ"א דתרומות ה"א, ובשאר גרעינין מהני כינוס, אם לא ביבשים שאין להם מין, וכן לענין עו"א רובע מלטרף, ואם נדמה צרכה לתרומה צמקום דמהני כינוס א"כ כל גרעינין המתוקים צפה"ע, והאסורין בלא כינוס מיבא חשבו פירי, ואדרבה קשה על הרשב"א שכתב דכל הגרעינין מצד צפה"א, וע"כ ז"ל דלא חשיב פירי לענין תרומה אלא מדרבנן אבל אכתי אין הכרח בדבר [ועי' לעיל סי' ל"ג, ערלה סי' ג'].

ג) שר"ע ח"ו"ה סי' ר"ב ס"ג גרעיני הפירות אם הם מתוקים מצד עליהן צפה"ע, כ"כ הוספות והרא"ש צרכות ל"ו ב' מדחיבין בערלה, ופירשו דמקרא לא ילפינן אלא לקליפין אבל גרעינין מסכרזא דפירי הוא, ולדבריהם אין ערלה נוהג אלא בגרעינין המתוקין, והגר"א צביאורו ובשנו"א ערלה פ"ג מ"א, חלק עליהם דצירי מצוה"ר דגם גרעינין מרבינן מקרא. ומיהו אכתי אין זה מכריע דין גרעינין המתוקין, ד"ל דמרבינן בערלה אף גרעיני אחרוג ושאר גרעינין המרים והיבשים וכמו דמרבינן קליפי אף אותן שהן עץ בעלמא, אבל גרעינין המתוקין י"ל דפירי הן, והוסיף הגר"א להוכיח דאף המתוקין לאו פירי הן, מדתנן תרומות פ"א מ"ה דגרעינין שנסן הכהן אסורים לזר ומוקמינן

ברוך רחמנא דסייען

סימן שעא

פורים דמוקפין שחל בשבת אם קורא בברכה ביחיד

מצטרפות לעשרה. ושם בביאור הגר"א (סקמ"ה) משמע משום דבברכת המזון אין מצטרפין עם אנשים להכי מסתפק כאן דאין מצטרפין, והנה בברהמ"ז אם הנשים אינן צריכות לצירוף דאיש הן מזמנות לעצמן, וא"כ הכא עשר נשים אין צריכות לצירוף דאיש, והגם דבסימן קצ"ט (סעיף ו') מבואר דלעולם לא יזמנו בשם, אולי לפי דברי הגר"א הנז' י"ל להיכא דצריך עשרה בשביל הזכרת השם לא מהני עשר נשים, אבל הכא העיקר תלוי אם יוצאין בקריאת המגילה ממילא יש לו לברך וברכה א"צ עשרה כי אם עבור הקריאת והוי גם בעשר נשים פרסום וכו' 617.

תשובה: בזה כבר שאל הלכה למעשה, וידועים דברי הפר"ח 618, ולענ"ד מהש"ס לא מוכח כי אם חל י"ד להיות בשבת, דאז קורים ב"ג, זה מקרי שלא בזמנה, אבל למוקפין דזמנם בט"ו ואם חל בשבת קורין ב"ד שנקרא שלא בזמנה כי אפשר מעיקרא הכי תיקנו, והרי עיקר הטעם דבזמנה קורין ביחיד דהוי פרסומא ניסא, ובכת"ג אדרבה קורין בכל העולם ב"ד בנודאי שייך לומר דקורין ביחיד. וכן מצאתי בספר בני בנימין, בסופו הועתקו מנהגו ירושלים ונקרא בשם "דברי איש", מסיק הלכה למעשה מחכמי ירושלים עה"ק תובב"א לברך גם ביחיד 619, ותל"מ.

סימן שעב

בהג"ל

בענין פורים של מוקפין שחל בשבת דקורין המגילה ב"ד, והנה מי שצריך לקרוא את המגילה בשביל נשים, אם יש עצה שיוכל לברך על הקריאה.

והנה במשנ"ב (סימן תר"ץ ס"ק ס"א) הביא דזה מקרי שלא בזמנה, וא"כ יש פלוגתא אם בעינן עשרה לעיכובא ולהכי יקראנה בלי ברכה ביחיד דספק ברכות לקולא. עכתו"ד. וכן איתא בלוח הירושלמי בלי שום הולק דיחיד יקראנה בלי ברכה. ואולי אם קורא בשביל עשר נשים יש לברך, מהא דאיתא בסימן תר"צ (סעיף י"ח בהגה), דיש להסתפק אם נשים

שלמה אמרתך

ס"י נ"ה בסדר פורים המשולש. וע"ע בנידו"ז בשו"ת כנסת יחזקאל ס"י י"ט, שו"ת זכרון יוסף דף קי"ח, שו"ת קול אליהו ח"ב ס"י כ"ח, קונטרס חוג הארץ למהר"י אלגאזי עמ' ו', ספר עיר הקודש והמקדש ח"ג פכ"ו ס"י ב'. וראה בשו"ת ציץ אליעזר ח"יג ס"י ע"ג מה דשו"ט באורך בדברי רבינו כאן.

617 ראה לעיל בתשובה הקודמת.

618 שם בסי' תר"ץ אות י"ח, וראה לעיל בתשובה ס"י שע"ג בהערות.

619 וח"ל שם אות ב': בשנת התק"ד חל ט"ו אדר להיות בשבת, ומדינא הכרכים מקדימין לקרות המגילה בע"ש, ויש להסתפק לענין הקורא לנשים בביתו אם יוצאות ידי חובתן, ואם יכול לברך על קריאת המגילה, דלכאורה הוי שלא בזמנה שצריך עשרה, והסכמנו דמ"מ אנן בני כרכים שקוראים ב"ד יכולים לקרות ביחיד, היכא דלא אפשר בעשרה, ומצי לברוכי. והנה גם בשנת התקכ"א חל ט"ו אדר בשבת, והשמש הכריז שלא מדעת ב"ד שהיחיד הקורא לא יברך אלא שעשה

613 כ"ה בב"י שם בשם ארחות חיים ה"ל מגילה אות כ"ד שכן הכריע הראב"ד, וכ"כ המאירי במגילה דף ה'.

614 ויעו"ש בשער הציון סק"ט דכתב דכן מוכח בגמ', דזהו ג"כ בכלל שלא בזמנה, ואף דבוה הכל קורין בערב שבת, מכל מקום הואיל ורחוי הוא מזמנו המיוחד לו, לא הוציאוהו חכמים משאר שלא בזמנו. ושם בסק"א דכ"ה בפרי חדש אות י"ח שהאריך בזה, ומסיק דאי ליכא עשרה יקראנה בלא ברכה, והכי נקטינן.

615 כ"כ להקשות גם בחזו"א ס"י קנ"ה סק"ב, ע"ש בדבריו.

616 יעו"ש בגמ' מגילה ה' ע"א, מגילה בזמנה קורין אותה אפילו ביחיד, בזמנה: שהכל קורין בו, שלא בזמנה בעשרה. ופרש"י, כגון כפרים המקדימים ליום הכניסה אין קורין אותה אלא בעשרה, דבעינן פרסומי ניסא. וכן נראה מלשון הרמב"ם פ"א ממגילה ה"ו, וכל אלו שמקדימים וקוראים קודם י"ד אין קוראים אותה בפחות מעשרה, וכן נקט הפמ"ג ס"י תרצ"ו במש"ז א', וראה באור שמח שם ומ"ש להביא מהירושלמי. וכ"פ גם בחזו"א ס"י קנ"ה סק"ב. וע"ע בתשובות רבינו